

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Historie a vývoj náboženské obce Církve československé
husitské ve Tmani**

**The history and development of the Czechoslovak Hussite Church parish
in Tman**

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Th.Dr. Jaroslav Hrdlička

Autor:

Bc. Jana Šmardová Koulová

Praha 2017

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu ThDr. Jaroslavu Hrdličkovi za výborné vedení a odbornou pomoc při psaní diplomové práce.

Rodině děkuji za pochopení a trpělivost, paní faráře Mgr. Růženě Adamové za duchovní podporu a důvěru.

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci

„Historie a vývoj NO CČSH ve Tmani“ vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Ve Tmani dne 24. června 2017

Bc. Jana Šmardová Koulová

Anotace

V této práci se zabývám historií a vývojem náboženské obce Církve československé husitské ve Tmani. Pomocí dostupných pramenů z archívu Náboženské obce CČSH ve Tmani, Zdicích, Žebráku, a dalších zdrojů, kterými jsou Pamětní knihy obce Tmaň, katolické kronika a další, jsem se pokusila zmapovat počátky jejího vzniku, hlavní osobnosti, které ovlivnili svým konáním lidi kolem sebe.

Věnuji se také větším dílem stavbě Sboru Jiřího z Poděbrad, jelikož je to dominanta obce a úsilí vynaložené na tento Boží stánek bylo veliké.

V závěru se pokouším hledat způsoby, jak sbor a tuto náboženskou obec oživit, aby došlo i k její duchovní obnově. To je hlavním smyslem této práce.

Anotation

In my dissertation I deal with the history and evolution of the Czechoslovak Hussite Church community in Tman. By means of accessible sources from the Tman, Zdice, Žebrák Church archives, and othes such as Tman annals, Catholic annals etc., I have attempted to outline the beginnings of their existence and the main personae who influenced people around them.

I also deal with the foundation of the Jiří z Poděbrad community as this is the dominant of the community and the effort spent on this shrine of God has been great.

In the final parts of my dissertation I have looked for ways to regenerate this community materially and spiritually. This is the main aim of my work.

Klíčová slova

Náboženská obec Tmaň, římsko katolický, Církev československá husitská, Bůh, farář, sbor, budova, historie, obnova, věřící, život.

Key words

Religious community Tman, Roman Catholic, Czechoslovak Hussite Church, God, pastor, church, building, history, recovery, worshipper, life.

Obsah

<u>Obsah.....</u>	<u>5</u>
<u>Seznam zkratek.....</u>	<u>7</u>
<u>Úvod.....</u>	<u>9</u>
<u>1. Dobové pozadí vzniku CČSH.....</u>	<u>10</u>
<u>1.2 CČSH.....</u>	<u>13</u>
<u>1.2.1 Orientace CČSH na pravoslaví.....</u>	<u>15</u>
<u>1.2.2 Zakladatelé CČSH. Dr. Karel Farský.....</u>	<u>18</u>
<u>1.2.3 Boj o kostely.....</u>	<u>21</u>
<u>1.2.4 Bohoslovecké vzdělávání v CČSH.....</u>	<u>23</u>
<u>2. Obec Tmaň.....</u>	<u>25</u>
<u>2.1 Okolí.....</u>	<u>25</u>
<u>2.1.1 Historie obce Tmaň.....</u>	<u>26</u>
<u>2.1.3 Spolková činnost.....</u>	<u>28</u>
<u>3. Zakladatelé CČSH na Tmani a v okolí.....</u>	<u>30</u>
<u>3.1 Vznik CČSH v obci Tmaň.....</u>	<u>32</u>
<u>3.1.1 NO CČSH Tmaň.....</u>	<u>34</u>
<u>3.2 Boj o kostel na Tmani.....</u>	<u>38</u>
<u>3.2.1 Hřbitov.....</u>	<u>39</u>
<u>3.3 Budování vlastního sboru Jiřího z Poděbrad.....</u>	<u>40</u>
<u>3.3.1 Budova sboru.....</u>	<u>43</u>
<u>3.3.2 Zvony.....</u>	<u>44</u>
<u>3.3.3 Výzdoba budovy sboru.....</u>	<u>46</u>
<u>3.3.4 Prapory a výšivky.....</u>	<u>46</u>
<u>3.3.5 Varhany.....</u>	<u>47</u>
<u>3.4 Synagoga ve Všeradicích.....</u>	<u>48</u>
<u>3.5 NO Zdice.....</u>	<u>49</u>
<u>3.6 Duchovní a laici NO CČSH Tmaň.....</u>	<u>50</u>
<u>3.7 Práce s mládeží (zapojení duchovních ve školství).....</u>	<u>60</u>
<u>3.7.1 Pěvecký sbor a hudební doprovod.....</u>	<u>62</u>
<u>3.7.2 Divadelní ochotnický spolek.....</u>	<u>62</u>
<u>3.7.3 Regionální periodikum CČSH Husitské Podbrdsko.....</u>	<u>62</u>
<u>3.8 Budova sboru a její různá využití v proměnách času.....</u>	<u>63</u>
<u>3.8.1 Pronájmy.....</u>	<u>63</u>
<u>3.8.2 Nutné opravy a změny ve sboru.....</u>	<u>64</u>

<u>4. Závěr.....</u>	<u>65</u>
<u>Seznam použité literatury.....</u>	<u>67</u>
<u>Summary.....</u>	<u>74</u>

Seznam zkratek

Ap. - a podobně

Atd. – a tak dále

Br. - Bratr

Č. - Číslo

ČCE – Českobratrská církev evangelická

CČM – Církev českomoravská

CČS – Církev československá

CČSH – Církev československá husitská

DR – Diecézní rada

DR CČSH – Diecézní rada Církve československé husitské

HČEFB – Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká

HČBF – Husova československá bohoslovecká fakulta

HTF – Husitská teologická fakulta

KSČ – Komunistická strana československá

MNV – Místní národní výbor

MŠANO- Ministerstvo školství a národní osvěty

NO – Náboženská obec

OSP – Okresní správa politická

Př. - Příloha

RAFK – Rodinný archiv Františka Kováře

Roč. - ročník

RS – Rada starších

S. - Strana

SOKA – Státní okresní archiv

Stol. - Století

SÚC – Státní úřad pro věci církevní

Tzv. - Tak zvaný

ÚAM CČSH – Ústřední archiv a muzeum Církve československé husitské

UK – Univerzita Karlova

ÚR – Ústřední rada

VHA – Vojenský historický archiv

VHÚ – Vojenský historický ústav
ŽMP – Židovské muzeum Praha

Historie a vývoj náboženské obce Církve československé husitské ve Tmani

Úvod

Téma mé diplomové práce „Historie a vývoj náboženské obce ve Tmani“ mi bylo dáno za úkol. Než jsem ke psaní práce přistoupila, byla mi otevřena možnost působení ve Tmani ve Sboru Jiřího z Poděbrad i práce kazatelky CČSH zde. Snažila jsem se seznámit s historií místa, s lidmi, historií náboženské obce. To mi mělo umožnit navazovat na úspěchy, ale i nezdary předchůdců. Místo, jež bylo generacemi budováno s velkou láskou a vírou i pro generace budoucí, místo, jež nese silný náboj a odlesk Boží existence a výzvu pro nově příchozí probudit k životu jednu z historicky početných NO CČSH. To byl první důvod, proč jsem se rozhodla tuto práci psát.

Dalším důvodem, který pro mne osobně byl velmi důležitý při rozhodování, zda právě toto téma otevřít, je mé rodné příjmení Koulová. Zakladatelem NO CČSH byl farář Antonín Koula a srovnání podoby jeho dosud žijícího syna Ivana, který léta hrával na varhany v místním sboru, s podobou mého otce, mne utvrdilo v poznání vzdálených příbuzenských vztahů.

Pokusím se tedy na základě pramenů, kronik i výpovědí dosud žijících pamětníků zmapovat část historie a života této obce.

Pro vznik církve a její charakteristiku jsem použila pramenů, jež mi zprostředkovali historici prof. ThDr. Jan Blahoslav Lášek, Dr. h. c., ThDr. Jaroslav Hrdlička, doc. ThDr. Kamila Veverková, Th.D.

Náboženská obec, to jsou především lidé. Obec by nemohla existovat bez těch, kdo ji založili a vedli. Vedle dějin náboženské obce se v práci věnuji i vzniku a vývoji jejího sboru.

V závěru se zaměřím na současnost NO Tmaň a možnosti jejího rozvoje do budoucna. Tato práce by mi měla dát základnu k vydání publikace k 100. výročí založení NO CČSH ve Tmani.

1. Dobové pozadí vzniku CČSH

CČSH vzniká ze zápasů o nové myšlenkové pochopení světa a života. Kořeny této církve sahají do století osvícenství. To a katolický modernismus se podílely na vytváření kritického pohledu na dějiny, společnost i církev.¹ Katolický modernismus bylo reformní hnutí uvnitř katolické církve, které od konce 19. století usilovalo ve světovém měřítku přivést církev věroučně i prakticky do styku s moderními metodami myšlení, k jejichž respektování se zatím dospělo v ostatních oborech života. Oficiální kruhy církevní hierarchie a římská kurie pro ně měla málo pochopení. Reformní hnutí bylo rozšířené v mnoha zemích, kde římskokatolická církev působila a mezi výrazné osobnosti a zastávce hnutí patřili např. A. Loisy, H. Schell, R. Murri, M. de Unamuno a A. Ehrhard, H. Koch a další. Nové vědecké poznatky nebylo možné dále oddělovat od věcí náboženských.

Vznik CČSH předznamenala I. světová válka. Ta směřovala vývoj české společnosti dále k modernistickým ideálům. I za této války v Čechách dále platila Masarykova myšlenka², již vyslovil na sklonku 19. století, že „česká otázka je otázkou náboženskou“.³ Český národ už v dobách minulých toužil po svobodě, po možnosti, přihlásit se k Bohu svým vlastním způsobem, svou řečí. Na cestě k jeho politickému, společenskému, kulturnímu i náboženskému vzestupu mu pomáhala v 18. a 19. století i řada kněží římskokatolické církve.⁴

Již po roce 1895 se český katolický modernismus zorganizoval a v roce 1902 vznikla v Čechách Jednota katolického duchovenstva)⁵. Jako „modernistická“ byla pod tlakem, na

¹) KAŇÁK, Miloslav. *Dr Karel Farský: o životě a díle prvního patriarchy církve československé*. Praha: Blahoslav, 1951, s. 76.

²) HRDLÍČKA, Jaroslav. Dr. Karel Farský a jeho teologie českých dějin. *Historica Olomucensia*. 2016, (50), s. 180. Masarykova *Česká otázka* (1895) svou základní ideou, že se české národní hnutí vycházející z principu humanity promítá v dějinách od české reformace k národnímu obrození až do konce století, vyvolala velkou vlnu diskuzí o smyslu českých dějin zejména mezi modernisty. Diskuze pokračovala do doby první světové války. „Roku 1915 tuto etapu završilo velké Husovo jubileum a na rovině literárně-historické vydání románu Aloise Jiráska *Temno, se zde vřazeným mýtem Bílé hory*. Tato diskuze výrazně ovlivnila zrod a první desetiletí dějin CČSH a vyvolávala i odezvu jejích teologů.“

³) SPISAR, Alois. *Masaryk v boji za pravdu*. Praha: ÚR CČSH, 1936, s. 44. „Církev československá také v den svého prohlášení v provolání národu československému přihlásila se k duchu Masarykovu, k jeho myšlenkám a snahám náboženským. Není vysloveno jméno Masarykovo, ale uvádí se jeho názor na naše dějiny a na českou otázku, jako na otázku náboženskou“; srov. TRTÍK, Zdeněk. Farský v církvi československé žije. *Náboženská revue*, 1962, roč. 33, č. 3-4, s. 101. Masarykovým vlivem na prohlášení se o generaci později zabýval také Zdeněk Trtík.

⁴) VEVERKOVÁ, Kamila. *Osvícenství a modernismus*. In: 90 let Církve československé husitské. Praha: Blahoslav. 2010. s. 9-16. Bernard Bolzano, Josef Jungmann, F. S. Schneider, V. Zahradník, A. Krombholz, Karel Havlíček Borovský, František Náhlovský, později František Loskot, Emil Dlouhý – Pokorný a další.

⁵) KAŇÁK, Miloslav. *Dr Karel Farský: o životě a díle prvního patriarchy církve československé*. Praha: Blahoslav, 1951, s. 10.

základě papežského dekretu Pia X.⁶ z července 1907 (*Lamentabili sane exitu*) a poté vydáním encykliky *Pascendi dominici gregis* zrušena.

Generace duchovních, vedených K. Farským, B. Zahradníkem – Brodským, F. X. Dvořákem, J. Š. Baarem⁷ a jinými, v netušených možnostech, které se jim otvíraly po dosažení státní samostatnosti Čechů a Slováků po 1. světové válce⁸, se začala vážně zabývat myšlenkou uskutečnění reformních požadavků Jednoty katolického duchovenstva⁹, zvláště v době po 7. listopadu 1918, kdy byla v Praze vytvořena obnovená Jednota katolického duchovenstva.¹⁰ Oficiální publikace této obnovené jednoty duchovenstva, byla sepsána v roce 1919 pod názvem „Obnova církve katolické“. Měla být závazným reformním programem všech českých duchovních a byla určena k předložení papežské kurii.¹¹ Hlavními body programu byly: „*demokratizace církve, zřízení českého patriarchátu, spravedlivě rovnocenné postavení duchovenstva a odstranění nuceného celibátu.*“¹² Tento poslední požadavek se také velmi dotkl při rozhodování věřících v obci Tmaň.¹³ „*Odpůrci tvrdí, že papežská stolice celibát zrušiti nedovolí....*“ „*Papežská stolice není tak zpozdilá, aby pro věc disciplíny nechávala dojít k schismatu. A že by k schismatu došlo, to neváhám prohlásiti.*“¹⁴ To byla slova, která pronesl Bohumil Zahradník Brodský na schůzi Jednoty katolického duchovenstva, konající se v

⁶) Pius X., rodným jménem Giuseppe Melchiorre Sarto (pontifikát 1903 - 1914) byl 257. papež římskokatolické církve.

⁷) KAŇÁKOVI Miloslav a Alena. *Zářící odkazy*. Praha : Blahoslav, 1962. „*V centru Baarových tužeb byl stále program duchovní obrody života opravdovějším a srozumitelnějším náboženstvím...*“

⁸) PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu. Československá republika, 3, rok 1920*, Praha: Lidové noviny, 1991, s. 1381. Silné náboženské hnutí po vzniku Československa (28. října 1918) zasáhlo dění hlavně v Čechách, částečně na Moravě, nejméně slovenskou oblast. Proto se někdy o této otázce hovoří jako o „českém schismatu“.

⁹) Jednota katolického duchovenstva byla v roce 1907 úředně rozpuštěna po zákroku pražského arcibiskupa Lva Skrbenského, jako modernistické hnutí. KAŇÁK, Miloslav. *Karel Farský*. Praha: Blahoslav, 1951, s. 25. V důsledku těchto opatření odešli z církve někteří přední představitelé modernistického hnutí jako např. Dr. F. Loskot, Kunte, Svozil, Svojsík, E. Dlouhý-Pokorný...

¹⁰) KAŇÁK, Miloslav. *Dr Karel Farský: o životě a díle prvního patriarchy církve československé*. Praha: Blahoslav, 1951, s. 25.

¹¹) Srov. tamtéž s. 26.

¹²) PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu. Československá republika, 3, rok 1920*, Praha: Lidové noviny, 1991, s. 1381.

¹³) Srov. Kapitola 2.1.1 NO Tmaň; ze vzpomínek Ivana Kouly, (*20. 1. 1923) z června 2016. Líčí, že otec Antonín Koula byl v těžké situaci po svém příchodu na Tmaň, lidé nevěřili duchovním jejich život v celibátu i z tohoto důvodu později sympatizovali s církví, která celibát zdobrovolnila, jejíž faráři mohli žít ve stavu manželském. K otázce celibátu v českém prostředí pod vlivem katolického modernismu na počátku 20. století také MAREK, Pavel. *Discussion on Celibacy in the History of the Catholic Modernist Movement*. In: KUČERA, Zdeněk, Jiří KOŘALKA a Jan Blahoslav LÁŠEK (ed.). *Živý odkaz modernismu: sborník příspěvků z mezinárodní konference, pořádané Husitskou teologickou fakultou Univerzity Karlovy v pražském Karolinu dne 29. listopadu 2002*. Brno: L. Marek, 2003, s. 109-118.

¹⁴) MAREK, Pavel. *České schisma: příspěvek k dějinám reformního hnutí katolického duchovenstva v letech 1917-1924*. Vyd. 1. Rosice u Brna: Gloria, 2000, s. 33; také PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu. Československá republika, 3, rok 1920*, Praha: Lidové noviny, 1991, s. 1381.

Reprezentačním domě v Praze 23. ledna 1919. Zúčastnilo se asi tisíc duchovních.¹⁵ Po skončení schůze se rozpoutala velká diskuze právě na základě tohoto výroku, a dle novinových referátů, jež byly vytrženy z kontextu, převládl názor, že právě B. Zahradník-Brodský hrozil schizmatem.¹⁶ Na výborové schůzi Jednoty 5. února 1919 se bránil těmto nařčením a rozhodně se od myšlenky schizmatu distancoval.¹⁷

21. června 1919 se vydala delegace Jednoty s programovými požadavky z Prahy do Říma. „*S požadavkem programu renovačního odejela jménem Jednoty duchovenstva koncem měsíce června 1919 do Říma čtyřčlenná deputace, v které byli: Msgr. Marian Bláha, generální vikář na Spiši, prof. Dr. Al. Kolísek, člen Nár. shromáždění, děkan Fr. Kroiher, člen Nár. Shromáždění, a univ. profesor Dr. V. Šanda.*“¹⁸ Po neúspěchu této mise se členové Ohniska na tajné poradě 6. srpna 1919 usnesli na realizaci *via facti* (kterou plánovali členové Ohniska již v rezoluci z června 1919, při přípravě mise do Říma v případě, že tato mise nepřinese požadované reformy).¹⁹ 15. září 1919 došlo k rozpuštění Ohniska, jež bylo nahrazeno Klubem reformních kněží Jednoty československého duchovenstva, již s pevnými strukturami spolku. Jeho předsedou byl zvolen ThDr. Karel Farský, pro kterého stěžejním bodem *via facti* nebylo řešení otázky celibátu, ale uskutečňování i ostatních požadavků. Jeho přičiněním byl dán větší důraz na zavedení českého jazyka do bohoslužeb.²⁰

Reformní klub připravil na Vánoce 1919 *Český misál*. Překlad latinské mše do českého jazyka nebyl věcí jednoduchou a po nesouhlasu pražského arcibiskupa prof. Františka Kordače s reformním požadavkem české bohoslužebné řeči, ustala i překladatelská činnost duchovních Jednoty. Ti v obavách před možnými následky, raději vyčkávali na oficiální rozhodnutí.²¹ Bez překladu, s nímž se počítalo již v polovině roku 1919, byla reforma

takřka neuskutečnitelná. Proto se této nesnadné práce (po delších jednáních s možnými

¹⁵) PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu. Československá politika v letech převratových. 2-1 rok 1919*, Praha: Lidové noviny, 1991, s. 885; srov. KAŇÁK, Miloslav. *Z dějin reformního úsilí českého duchovenstva*. Praha: Blahoslav, 1951, s. 10. Kaňák například neuvádí počet zúčastněných. „*Na mohutném projevu reformistického kněžstva českého v lednu 1919 v Obecním domě v Praze postavila se Jednota duchovenstva, vedená J. Š. Baarem, odhlasováním Návrhu duchovenstva na obnovu církve katolické za církevně-reformní požadavky.*“

¹⁶) MAREK, Pavel. *České schisma: příspěvek k dějinám reformního hnutí katolického duchovenstva v letech 1917-1924*. Vyd. 1. Rosice u Brna: Gloria, 2000, s. 33.

¹⁷) Tamtéž, s. 35.

¹⁸) FARSKÝ, Karel. *Z pode jha. Vznik církve československé*. Praha: Klub reformního duchovenstva, 1920, s. 58 s.

¹⁹) MAREK, Pavel. *České schisma: příspěvek k dějinám reformního hnutí katolického duchovenstva v letech 1917-1924*. Vyd. 1. Rosice u Brna: Gloria, 2000, s. 55.

²⁰) Tamtéž, s. 57.

²¹) KAŇÁK, Miloslav. *Dr. Karel Farský: o životě a díle prvního patriarchy církve československé*. Praha: Blahoslav, 1951, s. 26-27.

překladateli) ujal sám předseda Klubu Karel Farský.²² První uvedení *Českého misálu* při vánočních bohoslužbách lze vnímat jako „*historické Vánoce*“.

Ty přinesly věřícím aktualizaci husitského reformního hnutí i návaznost na tradici cyrilometodějskou a bratrskou. Jen pár dní poté vznikla nová Církev československá husitská.

1.2 CČSH

Církev československá husitská byla ustanovena na valném sjezdu Klubu reformního duchovenstva 8. ledna 1920²³ v Národním domě na Smíchově, kde poprvé zaznělo provolání *Národu československému*²⁴, jež je dílem ThDr. Karla Farského.

Tehdy „...členové Klubu... po celodenním jednání se rozhodli oddělit se v zájmu dokonalejšího náboženského života českého národa od církve římskokatolické a založit církev novou, lepší a křesťanštější.“²⁵

V čele nové církve stanul dvanáctičlenný výbor, který dne 10. ledna 1920 vydal provolání *Národu československému!* Ze zástupců jej podepsali odborový rada Bohumil Zahradník – Brodský, profesor náboženství ThDr. Karel Farský a faráři Gustav Adolf Procházka a Ferdinand Stibor.²⁶

Název Církev československá se objevil až po silně emotivním vystoupení vojenského kaplana Albína Krásky ze Slovenska. Dr. Karel Farský (jedna z hlavních osobností nově vznikající církve) se domníval, že se Slovenskem pro malé ohlasy hnutí zatím nemůže počítat. Do té doby hovořil o „*církvi českokatolické*“, přičemž měl na mysli reorganizaci církve římskokatolické na území Československa, která by dědila práva i majetek církve, z

²²⁾ Tamtéž, s. 29. „Bydlil tehdy u „Milosrdných“ a tam v chudém, neútulném kumbálku bez kamen, který sloužil mezi dnem za nemocniční holírnu, přespával celé tři měsíce a o večerech při petrolejové lampičce překládal a upravoval první dva sešity *Českého misálu*.“; FARSKÝ, Karel. *Přelom: Příspěvek k dějinám vzniku církve československé z roku 1918*. Praha: nákl. vl., 1921.

²³⁾ HRDLIČKA, Jaroslav. Církev československá husitská a její orientace na pravoslaví. In: FARRUGIA, Edward G.. *Encyklopedický slovník křesťanského východu*. Olomouc: Refugium, 2010, s. 203; také KAŇÁK, Miloslav. *Z dějin reformního úsilí českého duchovenstva. Dějinná zkratka let 1800-1920*. Praha: Blahoslav. 1951, s. 95.

²⁴⁾ KADERÁVEK, Václav - TRTÍK, Zdeněk, *Život a dílo ThDr. Karla Farského*, Praha: Blahoslav, 1982, s. 48 a 49. „*Věrní odkazu svatého mučedníka kostnického „pravdy každému přejte“, po velkých bojích a vnitřních strastech, jimiž trpí náboženská duše národa, uvědomili jsme si povinnost, kterou přítomné dny osvobození ukládají i stavu duchovnímu....“*

²⁵⁾ KAŇÁK, Miloslav. *Z dějin reformního úsilí českého duchovenstva. Dějinná zkratka let 1800-1920*. Praha: Blahoslav. 1951, s. 95.

²⁶⁾ HRDLIČKA, Jaroslav. Církev československá husitská a její orientace na pravoslaví. FARRUGIA, Edward G.. *Encyklopedický slovník křesťanského východu*. Olomouc: Refugium, 2010, s. 203.

které vyšla²⁷.

Důležité pro novou církev, která převzala řadu prvků z programu radikálních modernistů, bylo svobodné hlásání Slova Božího. Proto se dané objevuje také na předním místě v Ústavě církve. Svoboda, národní uvědomění vyvolali potřebu věřících rozhodovat o svých věcech. Nutnost národního jazyka v bohoslužbách, větší důraz na zapojení laiků do řízení, demokratické volby a rovnost představitelů ve „vyšších funkcích“ spolu s dalšími aspekty formovaly tvář Církve československé.²⁸

Základy víry CČSH, čl. 42

„O církvi československé věříme, že vznikla z Boží vůle a milosti, aby skrze ni do jedné svaté a obecné církve Boží byli přivedeni mnozí, kteří by jinak zůstali ztraceni v nevěře a beznaději, a aby usilovala o Boží církev bez poskvrny a vrásky.“²⁹

25. ledna 1920 byl přijat na schůzi ÚR CČSH v sakristii chrámu sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí prozatímní řád a vznikla také první náboženská obec této církve. To bylo z právního hlediska nutné, aby mohla být podána žádost ke státnímu schválení nové církve.³⁰

29. ledna 1920 byla první NO CČSH a prozatímní řád CČSH schválen církevním výborem.

„Podle úvodního článku je ideovým základem církve československé evangelium Kristovo. Dalšími důležitými atributy jsou svoboda svědomí, náboženské přesvědčení každého jednotlivce a zvroucení náboženského života v duchu bratrské lásky.“³¹

15. září 1920 byla církev státem uznána. Tomu předcházely četné organizované manifestace v létě toho roku. Za ministerstvo školství a národní osvěty podepsal tento výnos ministr Gustav Habrman ze sociálně demokratické strany. Poté vláda, v níž působil, odstoupila.

V roce 1920 se začaly vymezovat dva přístupy k možné orientaci CČSH. Karel Farský jako mluvčí radikálnějšího křídla spatřoval cestu v budování CČSH jako svobodně církevního útvaru, zatímco zastánce tradičnějšího křídla B. Z. Brodský, byl nakloněn

²⁷) FRÝDL, David. Zrod Církve československé (husitské), in: *90 let Církve československé husitské*, CČSH, Praha 2010, s. 26.

²⁸) srov. KAŇÁK, Miloslav. *Z dějin reformního úsilí českého duchovenstva*. Praha: Blahoslav, 1951, s. 93-94. Základ již v požadavcích reformistů.

²⁹) KADEŘÁVEK, Václav - TRTÍK, Zdeněk. *Život a dílo ThDr. Karla Farského*. Praha 1982, s. 42.; také ÚAM CČSH: AII-49, č. i. 1.

³⁰) Tamtéž, s. 53.

³¹) KADEŘÁVEK, Václav - TRTÍK, Zdeněk, *Život a dílo ThDr. Karla Farského*, Praha 1982, s. 53.

přivtělení k srbskému pravoslaví a ortodoxnímu univerzalismu.³²

1.2.1 Orientace CČSH na pravoslaví

Již v polovině roku 1920 byl hlavním iniciátorem myšlenky vytvořit alianci s pravoslavnou církví³³ Bohumil Zahradník-Brodský, který byl také autorem oběžníku ze srpna 1920 duchovním CČSH v němž mimo jiné objasňuje dvě možné varianty spojení.

1. S anglikánskou církví episkopální v Americe
2. S církví srbskou pravoslavnou, přičemž jako nejlepší možná varianta se mu jeví spojení právě s ní.³⁴

V oběžníku B. Z. Brodský píše přímo: „*Jsem celou duší pro srbskou pravoslavnou církev, jejíž biskup Dositej zde byl a ještě sem přijede a s nímž jsem 3 ½ hodiny hovořil v přítomnosti a souhlasu spisovatele Josefa Holečka.(...) Oni od nás žádají, abychom: přijali jejich dogmatický základ „Věřím“ z nicejského koncilu a pro prvou dobu jejich církevní zákony. (...) Oni uznávají sedm ekumenických sněmů (poslední z roku 787). Papeže uznávají jen jako patriarchu římského, rovnocenného, ne však nadřizeného ostatním patriarchům.*“³⁵ Z toho co spojení s pravoslavím nabízí CČSH uvádí Brodský uznání české řeči jako bohoslužebného jazyka a ponechání vlastního bohoslužebného obřadu, výchovu 10–15 bohoslovců na fakultě v Bělehradě na náklady srbské pravoslavné církve (od listopadu 1920), uznání sňatků kněží, volbu kněží a biskupů, vyslání svého srbského biskupa jako vrchního pastýře a posvěcení biskupa, kterého si CČSH zvolí (případně tři), při zachování teologie.³⁶ Tato orientace si v CČSH získala zpočátku významnou podporu a dala vzniknout *Memorandu Srbské pravoslavné církvi*, jež předali K. Farský, B. Z. Brodský společně s dalšími srbskému biskupu Dositejovi s prosbou o

³²) HRDLIČKA, Jaroslav. *Církev československá husitská a její orientace na pravoslaví*. FARRUGIA, Edward G.. *Encyklopedický slovník křesťanského východu*. Olomouc: Refugium, 2010, s. 204.

³³) Jednání byla iniciována hlavně kvůli potřebě apoštolské posloupnosti, která byla po jednáních s římskokatolickou církví z její strany zcela vyloučena, ale i z důvodu finančního zabezpečení, což se ne vždycky přiznává.

³⁴) MAREK, Pavel. *České schizma: příspěvek k dějinám reformního hnutí katolického duchovenstva v letech 1917-1924*. Rosice u Brna: Gloria, 2000, s. 144 a s. 145. Srov. Fond korespondence Dr. Karla Farského, sign. AII – 36, sv. č. 1435, ÚAM CČSH, Praha. Oběžník Bohumila Zahradníka-Brodského duchovním CČSH ze srpna 1920.

³⁵) MAREK, Pavel. *České schizma: příspěvek k dějinám reformního hnutí katolického duchovenstva v letech 1917-1924*. Rosice u Brna: Gloria, 2000, s. 144 a s. 145.) Otázkou je, zda by byly pozdější změny možné.

³⁶) Tamtéž, Fond korespondence Dr. Karla Farského, sign. AII – 36, sv. č.1435, ÚAM CČSH, Praha. Oběžník Bohumila Zahradníka-Brodského duchovním CČSH ze srpna 1920.

doručení kompetentním orgánům jeho církve.³⁷

V memorandu z 3. září 1920 schváleném Ústřední Radou (dále ÚR) CČHS se církev československá odvolávala na historické spojnice s pravoslavím, i pokud se týče sedmi ekumenických sněmů, žádala však svobodu svědomí a samostatný náboženský vývoj. Tento dodatek byl doplněn Matějem Pavlíkem, v té době ještě blízkým K. Farského.³⁸

Hledání vlastní identity pokračovalo v církvi i na II. sjezdu CČSH 8. a 9. ledna 1921. Zde byly schváleny *Ideové směrnice církve* potvrzující důležitost svobody svědomí. Na tomto sjezdu bylo dodatečně potvrzeno *Memorandum Srbské pravoslavné církvi* s požadavkem vysvěcení biskupů a krom jiného se zde již v referátu Matěje Pavlíka odrazil jeho větší příklon k pravoslaví. V dubnu 1921 potvrdil ústřední církevní výbor zachování episkopálního systému a rezolucí z května 1921 přijal všech sedm ekumenických koncilů a Nicejsko-konstantinopolské krédo, načež odpověděla Srbská církev v červnu na základě rozhodnutí jejího synodu o převzetí patronátu nad CČSH.³⁹

V srpnu roku 1921 schválil III. valný sjezd delegátů prozatímní Ústavu CČSH, kterou i potvrdil. Tento sjezd potvrdil i další jednání s pravoslavnou církví o svěcení biskupů a jako kandidáty navrhl Rudolfa Paříka, Karla Farského a Matěje Pavlíka. Po návrhu B. Brodského zvolit pražským biskupem Matěje Pavlíka se obě křídla v církvi ještě více oddálila ve svých názorech. Po vysvěcení Matěje Pavlíka dne 25. září 1921 v Bělehradě na pravoslavného biskupa (Gorazda) došlo v církvi k velikým rozkolům.

V roce 1922, po vydání Československého katechismu Karla Farského a Františka Kalouse a po prudkém odmítnutí tohoto textu srbskou stranou, byl na schůzi diecézní rady CČSH 7. října navržen rozchod se srbským pravoslavím.⁴⁰

Toto období profilace církve bylo nazváno „pravoslavnou krizí“⁴¹ a skončilo až rezignací Matěje (Gorazda) Pavlíka na úřad moravského biskupa a jeho odchodem z CČSH. S ním odešla také řada věřících a spolupracovníků, kteří začali budovat samostatnou církevní organizaci.

³⁷⁾ HRDLIČKA, Jaroslav. *Církev československá husitská a její orientace na pravoslaví*. In: FARRUGIA, Edward G. Encyklopedický slovník křesťanského východu. Olomouc: Refugium, 2010, s. 204.

³⁸⁾ Tamtéž. „*Na ideový pohyb v CČSH směrem k srbskému pravoslaví reagovaly i hierarchické elity římskokatolické církve u nás i v Římě. Vatikán dal velvyslanci Kamilu Kroftovi jasně najevo, že by toto sblížení nesl těžce.*“ Na rozdíl od ruských exilových kruhů, které by možnost vzniku většího církevního útvaru pravoslavného v Československu uvítaly.

³⁹⁾ KAŇÁK, Bohdan a ČERVENÝ, Vladimír. *Zápas o ideovou orientaci*. In: 90 let Církve československé husitské. Blahoslav. CČSH Praha, 2010, s. 35.

⁴⁰⁾ Rozchod se srbským pravoslavím navrhli právě Karel Farský a František Kalous.

⁴¹⁾ KAŇÁK, Miloslav. *Boj o svobodně teologickou orientaci*. In: *Církev československá v historickém vývoji a přehledu*. Praha: Blahoslav, 1946, s. 6.

Věřící a duchovní se pak mohli shromáždit k 1. zasedání 1. církevního sněmu své církve. 1. zasedání 1. církevního sněmu CČSH 28. srpna 1924 krom jiného přijalo především řád zřizování biskupů.

6. ledna 1925, se pak v chrámu sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí v Praze konalo slavnostní zřizování biskupů CČSH. Do úřadu pražského biskupa a patriarchy byl uveden ThDr. Karel Farský. Do úřadu byli uvedeni i Gustav Adolf Procházka, biskup východočeské diecéze a Ferdinand Stibor, biskup moravskoslezské diecéze.⁴² „*Čtvrtý zvolený biskup Dr. Stejskal dlel právě v Paříži a biskupskou ordinaci obdržel až po návratu do Olomouce 28. června 1925*“⁴³

6. července 1925 byl tento den poprvé slaven jako státní svátek na vzpomínku na Mistra Jana Husa. To spolu s účastí prezidenta Masaryka na státních oslavách vyvolalo silnou reakci ze strany katolické. Papežský nuncius Francesco Marmaggi⁴⁴ ukončil svou činnost v Praze a Vatikán na dva roky přerušil s ČSR své diplomatické styky.

II. zasedání 1. řádného sněmu CČSH konaného 28. až 30. března 1931 schválilo věroučný dokument, který nesl název *Učení náboženství křesťanského pro věřící Církve československé*. Obsahoval i myšlenku Ducha Kristova (která je i důležitou složkou Ústavy) s christologickým důrazem v teologické orientaci církve. Učení bylo dílem teologů ThDr. Aloise Spisara⁴⁵ a z části Františka Kalouse. Na 2. zásadní 1. sněmu byla přijata i nová *Ústava Církve československé*. Církev zde vymezují episkopální prvky i presbyterní zřízení. Náboženské obce mají právo na volbu faráře, ale patriarcha a biskupové se podle tohoto znění Ústavy volili doživotně. Na tomto sněmu byly přijaty také *Hospodářský a finanční řád* a *Kárný řád*.⁴⁶

Po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava se změnil název církve na Církev českomoravskou, který byl zaregistrován dne 22. dubna 1940.

2. sněm CČSH v roce 1946 -1947 přijal *Základy řádu duchovní péče CČSH*. Byla oddělena

⁴²) KAŇÁK, Bohdan. *Budování církve (1924-1939)*. In: 90 let Církve československé husitské, CČS(H), Praha 2010, s. 45.

⁴³) KAŇÁK, Miloslav. *Církev československá v historickém vývoji a přehledu*. In: Církev československá v historickém vývoji a přehledu. Praha : Blahoslav, 1946, s. 8.

⁴⁴) MARMAGGI, Francesco (1876-1949), papežský nuncius. Po tzv. Marmaggiho aféře a několikaměsíčních jednáních s katolickou církví přijala vláda 20. ledna 1928 úmluvu „modus vivendi“, na základě které se vrátil papežský nuncius do Prahy.

⁴⁵) Alois Spisar (18.4. 1874 – 4. 9. 1955), teolog CČSH, profesor systematické teologie na HČEBF, autor věroučných děl v rámci CČSH. Za pravoslavné krize se postavil na stranu Karla Farského; SPISAR, Alois. *Ideové směrnice církve čsl. a br. biskup Gorazd*. Zvláštní otisk z periodika Český zápas 1923, roč. 6. Praha, 1924, s. 3.

⁴⁶) KAŇÁK, Bohdan. *Budování církve (1924-1939)*. In: 90 let Církve československé husitské, CČSH, Praha : ÚR CČSH, 2010, s. 51.

funkce biskupa patriarchy od funkce biskupa pražské diecéze a došlo též ke zrušení přímé volby patriarchy náboženskými obcemi. Patriarchu prof. Františka Kováře zvolili delegáti obcí na zvláštním zasedání sněmu. Biskup ani patriarcha, již nebyli voleni doživotně, ale na funkční období.

Únorový převrat roku 1948 a jeho změny v politickém systému státu se projeví i v církvi církevními zákony přijatými v roce 1949. Zákon o hospodářském zabezpečení církvi a náboženských společností č. 218/1949 Sb. projednaný na 35. schůzi Národního shromáždění vešel v platnost 1. listopadu 1949. Dalším zákonem 217/1949 Sb. byl zřízen Státní úřad pro věci církevní (SÚC), který výrazně omezoval i život CČSH a její působení také ve sféře sociální.⁴⁷

V té době církev řešila narůstající nedostatek duchovních kazatelskými kurzy. V nich byli teologicky vzděláváni laici v letech 1949 - 1952 (Jaroslava Záleská z NO Tmaň).⁴⁸

Po krátkém oživení života v CČSH v letech 1968⁴⁹ - 1969, došlo na počátku normalizace v roce 1971 na 1. zasedání 6. sněmu k přijetí *Základů víry CČSH* jako hlavní věroučné normy. Došlo i k dalšímu doplnění názvu církve na „husitská“⁵⁰. Tím se ve svém názvu přihlásila CČSH k Husovým myšlenkám, a naznačila své spojení s českou reformací.

Oživení v církvi za let 1968-69 bylo opět utlumováno za normalizačního režimu. Jakákoliv rozsáhlejší činnost v církvi přivolala zvýšený zájem Státní bezpečnosti v dalších letech.⁵¹

1.2.2 Zakladatelé CČSH. Dr. Karel Farský

Mezi přední zakladatelské osobnosti církve patří ty, jež podepsaly Prohlášení o vzniku církve. ThDr. Karel Farský, Bohumil Zahradník Brodský, Gustav Adolf Procházka a Ferdinand Stibor. Dalšími představiteli nové církve byli Matěj Pavlík, Emil Dlouhý-

⁴⁷) HRDLIČKA, Jaroslav a LÁŠEK, Jan Blahoslav. *CČSH mezi lety 1948-1989*. In: 90 let Církve československé husitské. Praha: ÚR CČSH, 2010, s. 119.

⁴⁸) Jaroslava Záleská, (* 13. května 1931) předsedkyně RS CČSH v NO Tmaň, která učila v letech 1949-1951 náboženství na ZŠ.

⁴⁹) URBAN, Rudolf, *Die Tschechoslovakische hussitische kirche*, Marburg 1973, s. 172. Jaro 1968 z pohledu německého historika bylo pro církev osvobozením od řady falešných ideologických opor.

⁵⁰) NOVÁK, Miroslav. *Úvodní slovo*. In: Blahoslav 1971, s. 32.

⁵¹) ŽIDLICKÝ, Jan. In: *Život křesťanů husitského vyznání v Pražské diecézi Církve československé husitské*. Praha, 2013, s. 58; také ŽÁČEK, Pavel. *Iluze a realita: Poslední pokus o reformu Státní bezpečnosti, 1987-1989*. In: *Securitas Imperii*, Praha 1996, s. 7.

Pokorný, Rudolf Pařík...

Karel Farský - zakladatel a první patriarcha CČS

Narodil se 26. července roku 1880 ve Škodějově v okrese Semily. Jeho otec František Farský byl truhlářem, matka Johana, rozená Bochová byla ze zámožné rodiny. Strýc Karla Farského Josef Farský dosáhl vysokého postavení v římskokatolické církvi, stal se kanovníkem vyšehradské kapituly (v letech 1902-1910) a svému synovci byl velkou oporou při studii bohosloví.⁵²

V letech 1892-1900 studoval K. Farský na gymnáziu v Praze⁵³, poté bohosloví na české teologické fakultě university Karlo-Ferdinandovy v Praze. Na kněze byl vysvěcen roku 1904 v kapitulním chrámu sv. Petra a Pavla na Vyšehradě. Roku 1909 získal doktorát bohosloví na základě disertační práce *De divinatione et magia in Sc. Scriptura*.⁵⁴

Poté působil krátce na teologické fakultě, pak na reálných školách ve Vršovicích a Královských Vinohradech. Po sporech s arcibiskupem Lvem Skrbenským byl Farský přeložen z Prahy. Již zde je osobností církve ovlivněnou katolickým modernismem, toužící jít s dobou v sociálních otázkách i otázkách vztahu vědy a víry.

V roce 1914 byl jmenován profesorem náboženství na 2. českém reálném gymnáziu v Plzni.

Z doby první světové války pocházejí Farského rukopisy určené k výuce náboženství na středních školách (Mravouka a Věrouka). „Kromě otázek socialismu a liberalismu autor ve svých učebnicích věnuje pozornost době husitství a jeho osobnostem, především Mistru Janu Husovi a Petru Chelčickému. Obsahuje řadu příkladů z dějin, literatury, přírodních věd i politického života.“⁵⁵ To bylo z pražského arcibiskupství viděno s nelibostí a schvalovací komise je neuznala za vhodné pro výuku náboženství katolických studentů.⁵⁶

Farský se politickou příslušností k Československé národní demokracii (Čs ND)⁵⁷,

⁵²) KADERÁVEK, Václav - TRTÍK, Zdeněk. *Život a dílo ThDr. Karla Farského*, Praha: Blahoslav, 1982, s. 9-11.

⁵³) HRDLIČKA, Jaroslav. Dr. Karel Farský a jeho teologie českých dějin. *Historica Olomucensia*. 2016, (50), 181. Zde v letech 1884-1907 vyučoval spisovatel a historik Zikmund Winter, který probudil Farského zájem o historii a historická témata. Winterův Mistr Kampanus, který vyšel až v roce 1909, tedy v době, kdy Farský ukončil středoškolská studia, oslovil teologa a motivy z tohoto literárního díla využíval i ve svých kazatelské práci.

⁵⁴) KADERÁVEK, Václav - TRTÍK, Zdeněk. *Život a dílo ThDr. Karla Farského*, Praha: Blahoslav, 1982, s. 10.

⁵⁵) HRDLIČKA, Jaroslav. Dr. Karel Farský a jeho teologie. In: *Historica Olomucensia 50-2016*, s. 179-192.

⁵⁶) KADERÁVEK, Václav - TRTÍK, Zdeněk. *Život a dílo ThDr. Karla Farského*, Praha 1982, s. 13.

⁵⁷) Československá národní demokracie vznikla na jaře 1918 sloučením Národní strany svobodomyšlné (mladočeské), Strany státoprávně pokrokové (Antonín Hajn), Moravské lidově-pokrokové strany (Adolf

straně Karla Kramáře, postavil mezi ty, kteří i náboženský problém chápali jako věc veřejnou. Do strany vstoupil spontánně na jaře 1918 stejně jako řada dalších katolických kněží a jeho politická orientace se projevila též ve dvou spisech z let 1919 – 1920 (Český problém⁵⁸ církevní, Papežství a národ český)⁵⁹, přičemž právě Český problém církevní vydalo nakladatelství politika Čs ND Antonína Hajna.⁶⁰ V hodnocení Miloslava Kaňáka je tento spis ještě psán z pohledu římskokatolického kněze, zdaleka ještě ne radikálně smýšlející osobnosti, přesto však s jasnými reformními myšlenkami, které byly později rozvinuty v CČSH.⁶¹ „*Na pozadí teoretických úvah člověka zvyklého dosud přemýšlet o křesťanském náboženství jen v rámci katolické církve vyvstávala ve Farského mysli uvědomělá potřeba něco udělat pro zživotnění křesťanství.*“⁶² Farský při svém zkoumání otázek náboženských vychází ze studií *Konec samostatnosti české a Čechy po Bílé hoře*, francouzského historika (bohemisty) Ernesta Denise⁶³ zabývajících se českou národní historií.⁶⁴ V řadě Farského spisů lze vysledovat jeho vývoj porozumění českým dějinám i podobu Farského teologie českých dějin.⁶⁵ Vedle teorie se však Farský za 1. sv. války věnoval i praktické politické práci. Účastnil se různých manifestačních akcí s projevy proti Rakousko-Uherské říši a žádajících samostatnost českých zemí.

23. ledna 1919 vystoupil Karel Farský ve Smetanově síni Obecního domu v Praze na členské schůzi obnovené Jednoty katolického duchovenstva a vyzval přítomné k přísaze za reformní program.⁶⁶ Karel Farský se stal i předsedou radikální odnože obnovené jednoty Klubu reformních kněží, ustaveného v září roku 1919. Předsedal také schůzi Klubu reformních kněží 8. ledna 1920 v Národním domě na Smíchově, kde vznikla CČSH.

Stránský), části Pokrokové strany – realistů a Staročechů.

⁵⁸) FARSKÝ, Karel. *Český problém církevní*, Praha: A. Hajn, 1919, s. 12. V němž objasňuje i svou volbu věnovat se politické činnosti v rámci Československé národní demokracie.

⁵⁹) HRDLÍČKA, Jaroslav. ThDr. Karel Farský a Československá národní demokracie. *Theologická revue*, roč. 86, 2015, č. 1.

⁶⁰) Hlavními periodiky Čs ND byly Národní listy a Česká revue.

⁶¹) KAŇÁK, Miloslav. *Dr. Karel Farský: o životě a díle prvního patriarchy církve československé*. Praha: Blahoslav, 1951, s. 34.

⁶²) Tamtéž, s. 34.

⁶³) DENIS, Ernest (1849-1921), francouzský historik, slavista.

⁶⁴) HRDLÍČKA, Jaroslav. Dr. Karel Farský a jeho teologie českých dějin. *Historica Olomucensia*, 2016 (50), 181. „*Farského poměr k českým i evropským dějinám byl vztahem teologa neškoleného historika*“.

⁶⁵) Tamtéž, s. 181. KAŇÁK, Miloslav. *Dr. Karel Farský: o životě a díle prvního patriarchy církve československé*. Praha: Blahoslav, 1951, s. 51. V brožuře „*Zápas o svobodu ducha*“ vyzývá Farský český národ, *aby se odvážil zápas s Římem vítězně dokončiti právě v roce 1920, u příležitosti 300. výročí hrozné porážky bělohorské. Vítězství to by bylo nejúčinnější odvetou národa za Bílou horu.*

⁶⁶) KAŇÁK, Miloslav. *Dr. Karel Farský: o životě a díle prvního patriarchy církve československé*. Praha: Blahoslav, 1951, s. 10.

Svým literárním dílem⁶⁷, usilovnou prací a pochopením Boha jako živého zákona světa⁶⁸ položil K. Farský základy nové církve. Její směřování k demokracii v duchu nové doby, s normou Ducha Kristova, svobodou svědomí a ryze českými historickými kořeny, to vše a další zarezonovalo v mnohých srdcích v českém národě. Náboženství podle K. Farského

*„má každého jednotlivce zušlechťovat esteticky a mravně a lidstvo opravdu posvěcovat“.*⁶⁹

6. ledna v roce 1925 byl ThDr. Karel Farský uveden do úřadu biskupa pražského a také prvního patriarchy CČS(H).

Těžce nemocný Karel Farský vykonal poslední bohoslužby s jáhenským svěcením dne 21. prosince 1926 v Husově sboru v Nuslích. V této době bydlil již v bytě na bohoslovecké koleji v Dejvicích, kde již také sídlila DR a ÚR CČSH, byl nemocen a z bytu vycházel jen sporadicky.

Dne 12. června 1927 zemřel ThDr. Karel Farský ve věku nedožitých 47 let ve svém bytě v Dejvické bohoslovecké koleji obklopen svými nejbližšími z rodiny i spolupracovníky z CČSH.⁷⁰ Velikého pohřbu dne 16. června 1927 v chrámu sv. Mikuláše na Starém městě v Praze, který pokračoval průvodem přes město na Olšanské hřbitovy, se účastnil také farář Antonín Koula se zástupci NO CČSH Tmaň.⁷¹

1.2.3 Boj o kostely

Zvláštní etapou na počátku nové církve byl *„boj o kostely“*.

Fenomén boje o kostely nejvýrazněji zasáhl území Podkarpatské Rusi a východního Slovenska v souvislosti s expanzí pravoslaví, ale objevil se i v českých zemích ve vazbě na

⁶⁷ Mezi Farského díla patří např.: Český problém církevní (1919), Československý katechismus (společné dílo Farského a Fr. Kalouse, 1922), Přelom, Z pode jha, Zápas o svobodu ducha, Liturgie Dr. Karla Farského pro církev československou (1923, od r. 1924 jako hlavní bohoslužebný projev CČSH), Stát a církev (1924), Náboženství v národě česko-slovenském (1924). Stručné informace o náboženských názorech, úkolech a organizaci církve československé (1925), Naše postila (1925), Biblická čítanka (1925), I. Starý zákon, Biblická čítanka (nebyla dokončena), I. Nový zákon. K. Farský připravil první sešity Českého misálu, kdy přeložil v poměrně krátké době latinskou mši do českého jazyka, dále připravil s dalšími spolupracovníky z řad hudebníků Zpěvník duchovních písní (1921) s využitím písní doby husitské, kdy se české duchovní písně velmi rozvinula a jen v jistebnickém kancionálu jich bylo 77.

⁶⁸ FARSKÝ, Karel. *Stvoření: výklad k biblickému stvoření světa v duchu církve československé*. Praha: vl. nákladem, 1920.

⁶⁹ FARSKÝ, Karel. *Český problém církevní*. Praha: A. Hajn, 1919, s. 12.

⁷⁰ Tamtéž, s. 73.

⁷¹ *Pamětní kniha náboženské obce církve československé ve Tmaň od roku 1921*. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 12.

vznik CČSH⁷² v letech 1920–1923.⁷³ Vycházel ze skutečnosti, že národní církve se organizačně rodila jako nové seskupení bez potřebné materiální základny.⁷⁴ Vytvořením nové církve vyvstala otázka, kde se bude lid scházet k bohoslužbám.

Nová církev vznikala vystoupením původně římskokatolických duchovních z jejich církve. Tito faráři přestupovali často do CČSH s velkou částí laiků. Činili si též nároky na bohoslužebný prostor původní farnosti. Argumentovali především tím, že na stavbě se finančně, mnohdy i fyzicky podílel předešlé generace věřících, předci těch, kteří přestoupili k CČSH, takže mají na tento prostor morální a historický nárok.

Ne všude však okamžitě s farářem přestoupila většina obce (jako to bylo například v NO Tmaň). Římští katolíci si tedy činili dále právní nároky na používání svých prostor.

Při osobitém, takřka revolučním řešení vzniklé situace postupovali i v této věci duchovní a věřící CČSH podle hesla „*via facti*“ („cestou činu“). Faráři zůstali na farách a v kostelích, s tím, že nemají kam jít, na kostel mají právo a počali zde konat bohoslužby česky, dle bohoslužebného řádu CČSH. Římskokatolická církev i státní orgány byly tímto řešením na počátku překvapeny a k řešení tohoto problému přikročily až v druhé polovině roku 1920.⁷⁵ Státní správa byla důrazněji upozorněna na obsazování římskokatolických kostelů příslušníky CČSH až vydáním „*memoranda českomoravských biskupů podané pražským arcibiskupem Františkem Kordačem (1852–1934) prezidentu republiky 28. března 1920, po incidentech v Jílovém u Prahy a v Přerově nad Labem*“.^{76,77} Episkopát viděl tyto incidenty jako pokus o rozvrat společenského řádu a požadoval zajištění náboženské svobody administrativním zásahem, před vymáháním práva soudní cestou.⁷⁸ V červenci 1920 předložil vyslanec Kamil Krofta (1876–1945) československé vládě „*protestní notu, v níž je tlumočena nelibost Svaté Stolice k toleranci svévolného počínání příslušníků CČSH ze strany státních orgánů a jejich mlčení při zabírání kostelů*“.⁷⁹

⁷²⁾ MAREK, Pavel: *Pravoslaví v Československu 1918–1942*. Brno 2004, s. 131–138. *Otázka kostelů a jiné časové otázky církevně politické: stav církve československé na Moravě a ve Slezsku dne 1. května 1922*. V Olomouci: Diecézní rada církve československé, (1923). s. 59–136.

⁷³⁾ MAREK, Pavel. *K problematice tzv. boje o kostely na počátku první Československé republiky*. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas philosophica. Historica. Sborník prací historických*. Olomouc, 2008, s. 60.

⁷⁴⁾ Tamtéž, s. 60.

⁷⁵⁾ MAREK, Pavel. *K problematice tzv. boje o kostely na počátku první Československé republiky*. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis*, 2008, s. 68.

⁷⁶⁾ FOUSEK, F.. *Dokumenty o počátcích církve československé a o sporech o kostely*. ÚAM CČSH, Praha, sign. K 40/2054, s. 12–13.

⁷⁷⁾ MAREK, Pavel. *K problematice tzv. boje o kostely na počátku první Československé republiky*. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis*, 2008, s. 68.

⁷⁸⁾ Tamtéž, s. 68.

⁷⁹⁾ Tamtéž, s. 69.

Výsledkem jednání K. Krofty se státním sekretářem P. Gasparim bylo ujasnění stanoviska kurie. Kostel jako majetek římskokatolické církve nebylo možné přenechat jiné církvi ani za předpokladu, že by se k této církvi přihlásila celá farní osada.⁸⁰ Dalším politickým vývojem a postojem katolické církve byla znemožněna původní myšlenka na spoluužívání kostelů.

Střety o kostely CČSH původní kostely nezískala. Řešení přišlo od vlády ČSR, jež rozhodla nové církvi poskytovat po řadu let dotace na výstavbu jejich chrámů a sborů. Stát často poskytl nové církvi nižší částky, než původně garantoval.⁸¹ To pak těžce prožívaly obce, které na sebe přijaly příliš velké břímě zadlužení. To byl i případ Tmaně. Ulehčení v tíživé finanční situaci CČSH sice přineslo její zařazení mezi kongruální církve zákonem č. 122 Sb. z 25. června 1926, ale stát zdaleka nezmírnil rozsah zadlužení vzniklého nutnou výstavbou bohoslužebných budov.⁸²

1.2.4 Bohoslovecké vzdělávání v CČSH

ÚR CČSH podnikla již na počátku roku 1923 kroky k vyřešení otázky vzdělávání duchovních CČSH a rozhodla přikročit „*k zřízení své bohovědné akademie.*“⁸³ Tento plán byl označen za interní a ve zřizovací komisi vedle patriarchy G. A. Procházky stanuli také biskup R. J. Stejskal, místopředseda ÚR F. Prášek a tajemník ÚR V. Koubek. Úkolem této komise bylo mimo jiné připravit akademický statut a finanční stránku učiliště.⁸⁴

Již ve studijním roce 1933/33 byla otevřena vlastní Vysoká škola bohoslovecká, o jejímž definitivním zřízení se usnesla schůze ÚR CČSH 21. září 1932.⁸⁵ Ústav vznikl v době složité hospodářské situace státu, kde však měla jistý vliv určitá podpora politických stran, jež se snažily získat voliče z CČSH.⁸⁶ 26. října 1932 byla Vysoká škola bohoslovecká CČSH slavnostně otevřena proslovem jejího děkana prof. Aloise Spisara (profesora

⁸⁰⁾ Tamtéž s. 69.

⁸¹⁾ KAŇÁK, Miloslav. *Církev československá v historickém přehledu*. Praha: Blahoslav, 1946, s. 7.

⁸²⁾ MAREK, Pavel. *K problematice tzv. boje o kostely na počátku první Československé republiky*. In: Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. 2008, s. 68. Stát se původně zavázal vyplácet tři miliony ročně na stavby, ve skutečnosti vyplácel pouze jeden milion ročně.

⁸³⁾ *Zápis ze schůze ÚR CČSH z 2. března 1932*. Kniha zápisů ÚR CČSH, ÚAM CČSH, s. 259.

⁸⁴⁾ Tamtéž; KOVÁŘ, František. *Deník z 15. prosince 1932*, RAFK. Fr. Kovář se problematikou zřízení vlastního ústavu zabýval podrobně ve svých denících.

⁸⁵⁾ HRDLIČKA, Jaroslav. *Život a dílo Prof. Františka Kováře: příběh patriarchy a učence*. Brno: L. Marek, 2007, s. 162.

⁸⁶⁾ Tamtéž s. 163.

systematické teologie). Chyběl však stále státní souhlas⁸⁷. Škola byla tedy otevřena jako soukromý ústav CČSH s právními nedostatky v základní organizaci.⁸⁸ Proto po krátkém čase ukončila svou činnost a studenti se z CČSH se vrátili na Husovu československou evangelickou fakultu bohosloveckou (HČEFB), kde vznikla sekce CČSH.

V roce 1939 byly české vysoké školy včetně bohosloveckých zavřeny. Po válce byla obnovena jejich činnost.

Po únoru 1948 změny a reorganizaci v teologickém školství předznamenaly nejprve nové zákony v roce 1949, týkající se hospodářského zabezpečení církvi a náboženských společností a vzniku Státního úřadu pro věci církevní. Vládním nařízením č. 112/1950 Sb. ze 14. července 1950 byly upraveny poměry teologického školství. Husova československá evangelická fakulta bohoslovecká byla rozdělena na dvě fakulty podle § 33 zákona č. 58/1950 Sb. o vysokých školách.⁸⁹

6. říjnem 1950, po ustavující schůzi fakultní rady, započala svou činnost Husova československá bohoslovecká fakulta. Prvním děkanem HČBF se stal prof. František M. Hník, který vedl také katedru sociální teologie. Katedra systematické teologie měla být svěřena do vedení doc. Zdeňku Trtíkovi, katedru praktické teologie vedl prof. Otto Rutrle, katechetiku měl zde na starost Rudolf Horský, církevní právo vyučovali Dr. František Fousek a Dr. Ladislav Šimšík, katedru biblické teologie vedl na počátku vzniku HČBF patriarcha František Kovář, na jehož práci navázal Dr. Jindřich Mánek.⁹⁰ Katedru církevních dějin vedl doc. Miloslav Kaňák.⁹¹

Vzdělávání v CČSH si kladlo za úkol vychovávat své budoucí duchovní v Duchu Kristově, ale moderně se zapojením nových vědeckých poznatků do výuky.

V padesátých letech 20. století byly pořádány kurzy pro laické pracovníky v Nové Vsi⁹² na nichž přednášeli i pedagogové HČBF.

⁸⁷) KOVÁŘ, František. *Deník z 15. prosince 1932*, RAFK. Situaci se státním uznáním na MŠANO viděl Kovář, coby vyšší úředník ministerstva velice z blízka a kladné vyřízení neshledával možným, jelikož nebylo jasné o jakou školu církev usiluje, zda o soukromou, či státní.

⁸⁸) HRDLIČKA, Jaroslav. *Život a dílo Prof. Františka Kováře: příběh patriarchy a učence*, Brno: L. Marek, 2007, s. 164.

⁸⁹) HRDLIČKA, Jaroslav. *Život a dílo Prof. Františka Kováře: příběh patriarchy a učence*. Brno: L. Marek, 2007, s. 359. Totalitní režim se snažil i tímto způsobem oslabit a řídit věci církevní. Pod heslem „rozděl a panuj“, tak zasahovat do vzdělávání duchovenského dorostu.

⁹⁰) Starý zákon přednášel Dr. Miroslav Novák a jeho asistentem byl dr. Stanislav Heřmanský.

⁹¹) HRDLIČKA, Jaroslav. *Život a dílo Prof. Františka Kováře: příběh patriarchy a učence*. Brno: L. Marek, 2007, s. 362. SALAJKA, Milan. *Husitské bohosloví: [ročenka 1995]: zpráva o fakultních činnostech*. Praha: HTF UK, 1995.

⁹²) Zápis ze schůze RS NO CČSH Tmaň z června roku 1952. In: *Rada starších církve českosl. ve Tmaň*. Kniha protokolů. Archiv NO CČSH Tmaň.

2. Obec Tmaň

Obec Tmaň o rozloze 1512⁹³ ha se nachází ve Středočeském kraji, devět kilometrů na jihozápad od okresního města Beroun, v nadmořské výšce 360m nad mořem. Západní částí se dotýká Chráněné krajinné oblasti Český kras (CHKO Česká kras)⁹⁴. Dobré přírodní podmínky v malé kotlině, chráněné na severozápadě Koukolovou horou (470 m n. m.), na západním okraji vrchem Smutný (453 m n. m.), směrem na jih vrchem Studený (417 m n. m.), vrchem Lejškov (s částí nazývanou Hora, 485 m n. m.) a na severovýchodě náhorní planinou Kotýz, daly vzniknout obci, jejíž historie sahá do doby haštalské kultury. Archeologické nálezy na Kotýzu jsou z paleolitu a neolitu.⁹⁵

V blízkosti obce jsou vápencové lomy a Koněpruské jeskyně. Díky velkému nerostnému bohatství a snadné dostupnosti větších měst se obec v průběhu let rozrostla.

Obec spravuje Obecní úřad. Dnes čítá Tmaň 1007 obyvatel⁹⁶, má vlastní základní školu (I. stupeň - do páté třídy), mateřskou školu, Poštu, prodejnu COOP, Dům s pečovatelskou službou (DPS), zdravotnické středisko, které je součástí DPS, a knihovnu. Obec má dále Sbor dobrovolných hasičů s dlouhou historií, Myslivecký spolek Hora, Tělovýchovnou jednotu Velkolom Čertovy schody (TJ VČS) Tmaň, Klub důchodců, Občanské sdružení „Vrtule“ a od roku 2016 také neziskovou organizaci pro volnočasové aktivity dětí při NO CČSH s názvem Dětská skupina Světlušky.

2.1 Okolí

V okolí Tmaň jsou osady, které jsou součástí Tmaň: Lounín, Havlíčkův mlýn, Slavíky a blízké obce Suchomasty (pro Tmaň důležité návazností druhého stupně ZŠ), Bykoš, Všeradice, Chodouň a Málkov.

V blízkosti obce jsou města Beroun (9 km), Králův Dvůr (7 km), Zdice (6 km), Žebrák (15 km)⁹⁷.

⁹³) <http://www.obectman.cz/index.php?nid=449&lid=cs&oid=1577>, 1. 6. 2017.

⁹⁴) Chráněná krajinná oblast Český kras byla vyhlášena v roce 1972 na rozloze 128 km² k ochraně nejcennější části barrandienské pánve. Nachází se mezi Prahou (Radotínem) a Berounem.

⁹⁵) ZÁVOROVÁ, Marcela, *Historie Tmaň*. Didaktické zpracování regionální historie ve výuce na 1. stupni ZŠ. Diplomová práce, Katedra historie PF ZU v Plzni, 2010, s. 23.

⁹⁶) <http://www.obectman.cz/index.php?nid=449&lid=cs&oid=1577>, 1. 6. 2017.

⁹⁷) <https://mapy.cz/zakladni?x=14.0449184&y=49.9115379&z=13>, 1. 6. 2017.

2.1.1 Historie obce Tmaň

Název obce Tmaň se podle ústní tradice odvozuje od jména Tumoň, jednoho z vrahů kněžny Ludmily (zavražděné roku 921). Odměnou prý dostal tento muž od kněžny Drahomíry „*dědinu lesnatou, v níž vystavěl si hrádek, jemuž dal jméno Tmáň*“⁹⁸. Na tomto místě pak stála tvrz vladyků z Tmaně, z nichž jeden, Jan Koberec, byl lovčím krále Václava IV.⁹⁹ V 16. století byla tvrz přebudována na renezanční zámek. Části gotického zdiva byly přitom zachovány.¹⁰⁰ Dnes zde stojí barokní zámek z 18. století, který prošel úpravami v první polovině 19. stol a v roce 1891, kdy objekt patřil velkostatkářské rodině Noltschů.¹⁰¹

V roce 1909 – 1912 navštěvoval zdejší zámek na pozvání paní Emy Noltschové malíř Mikoláš Aleš. Z jeho návštěv se dochovaly tři zápisníky s poznámkami a se skicami tmaňského okolí, momentky a figurální skici zachycující paní velkostatkářku.¹⁰² Podle podpisu Mikoláše Aleše i s datací „*dne 14ho července 1909*“, který je v Pamětní knize farní osady tmaňské (katolické), je možné usuzovat, že na jedné skice zachytil faráře Jiřího Bayerleho, který sloužil na Tmani v kostele sv. Jiří do tragické události v říjnu roku 1909.¹⁰³

Dnes je objekt s barokní věžičkou a kamenným portálem v přízemí (po mnohých úpravách v minulosti) v havarijním stavu.

První písemná zmínka o Tmani, jako sídlu bratrů Havla a Budislava, pochází z roku 1170 a další, o kostele sv. Jiří, je v dokumentu pražské kapituly z roku 1315.¹⁰⁴ Tmaň je zmiňována i ve spojitosti s osobou předreformátora Milíče z Kroměříže, který papežským nařízením 21. ledna 1361 získává rezervaci na beneficium s duchovní správou či bez ní. „*Poněvadž 21. srpna 1363 presentoval Milíč jako pražský sakrista na patronátní statek ve Tmáni kněze Svacha...*“¹⁰⁵, což je pravděpodobně tradovaný omyl a s největší

⁹⁸) ZELINKA, František Václav. *Okres Berounský: nástin místo- a dějepisný*. Praha: F. V. Zelinka, 1888, s. 37.

⁹⁹) TRMAL, Jan Vratislav, *Rod Trmalů z Toušic*. Tmaňská větev. Tmaň, 2008, s. 10.

¹⁰⁰) ZELINKA, František Václav. *Okres Berounský: nástin místo- a dějepisný*. Praha: F. V. Zelinka, 1888, s. 38.

¹⁰¹) TRMAL, Jan Vratislav, *Rod Trmalů z Toušic*. Tmaňská větev. Tmaň, 2008, s. 10.

¹⁰²) Dle informací z Památníku národního písemnictví nejsou dokumenty v současné době k dispozici, budou až po vybudování nového depozitáře PNP v Litoměřicích.

¹⁰³) Viz. Kap. 3.

¹⁰⁴) PODLAHA, Antonín. *Posvátná místa království českého: dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v Království českém*. II.díl. Praha: Nákladem dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1908, s. 90-91.

¹⁰⁵) *Libri Confirmationum I.*, pars. Alt., ed. A. PODLAHA; KAŇÁK, Miloslav. *Milíč z Kroměříže*, I. vyd., Praha: Blahoslav, 1975, s. 15.

pravděpodobností se v této písemnosti jedná o Tmaň u Kladna u městyse Zlonice, i když písemné zmínky jsou o této Tmaňi (s dlouhým á) až z doby o něco pozdější. „První písemná zmínka o obci je ze 14. stol. (r. 1382). Roku 1406 je uváděna v urbáři obecní lázeň – tehdy měla náves tvar okrouhlice. V tomto roce patřila ves Břevnovskému klášteru, ale v husitských válkách o ni přišel.“¹⁰⁶

Dlouhou vládu Trmalů z Toužic a na Tmaň připomíná třináct náhrobních kamenů v kostele sv. Jiří.¹⁰⁷ „V rodovém erbů Trmalů z Toužic se nachází zlatá dvouuchá nádoba s pěti květy červenými vzhůru stojícími v modrém poli štítu a nad otevřenou helmou se zlatou mříží v královském klenotu se šesti perlami se nachází tatáž zlatá nádoba se sedmi květy červenými vzhůru stojícími. Příkrývadla jsou barvy modré a zlaté.“¹⁰⁸ V roce 1622 byl majetek rodu Trmalů zkonfiskován za aktivní účast v protihabsburském odboji.¹⁰⁹ Tmaňský statek byl pak za nízkou cenu prodán císařskému služebníku Janu Menclovi (rod z Brna), pak prodán synem Františkem klášteru Augustiniánů u sv. Tomáše a klášteru Kapucínů v Brně. Vzdálený statek bylo těžké na dálku spravovat, pročež byl po nějaké době užívání prodán Ferdinandu Greifenfelsovi z Pilsensburku.¹¹⁰

V průběhu třicetileté války došlo k velkým změnám v konfesní příslušnosti tmaňských obyvatel. I na tomto území mohli žít jen katolíci, jejichž náboženství bylo v zemi jediné možné. Ostatní vyznání byla zakázána a pronásledována. „*Ve Tmaňi a okolí byla však většina protestantů, kteří se tajně scházeli za nocí do Lejškova ke svým pobožnostem. Přicházel sem lid z dalekého kraje, aby tu naslouchal povzbudivým slovům svých kněží.*“¹¹¹ Tajné bohoslužby se konaly až do roku 1626, než je rozehnali vojáci Jana Kavky z Říčan, pověřeného vykonavatele katolické protireformace.¹¹²

Vesnice Tmaň byla po odeznění třicetileté války přímo v žalostném stavu. „V samotné Tmaňi bylo pro nedostatek obyvatelstva hospodařeno rolníky a chalupníky jen na necelé jedné třetině orné půdy.“¹¹³

„*V roce 1680 řádil v našem kraji mor. V Berouně zemřela tehdy skoro polovina*

¹⁰⁶) <http://www.zlonice.cz/mestys-zlonice/pridruzene-casti/item/15-tm%C3%A1%C5%88.html>, 5. 4. 2017.

¹⁰⁷) TRMAL, Jan Vratislav, *Rod Trmalů z Toužic*. Tmaňská větev. Tmaň, 2008, s. 10.

¹⁰⁸) TRMAL, Jan Vratislav, *Rod Trmalů z Toužic*. Tmaňská větev. Tmaň, 2008, s. 7. Podle heraldiků jsou červené květy karafiáty dovážené z Orientu, modrá heraldická barva značí věrnost panovníkovi a zlatá barva příslušnost k vyšší šlechtě.

¹⁰⁹) ZELINKA, František Václav. *Okres Berounský: nástin místo- a dějepisný*. Praha: F. V. Zelinka, 1888, s. 38.

¹¹⁰) SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl šestý, Podbrdsko*. 3., nezm. vyd., v Argo 1. Praha: Argo, 1995, s. 232.

¹¹¹) ZAJÍČEK, František. *Pamětní kniha obce Tmaň*, Tmaň 1922 – 1956, s. 1-2. Archiv OÚ Tmaň.

¹¹²) Tamtéž s 1-2.

¹¹³) ZDRŮBEK, Zdeněk. *Z kronik Podbrdsko*. Praha: Naše vojsko, 1984, s. 128.

obyvatel. *Velmi byl postižen Lounín.*“¹¹⁴ Římskokatolická duchovní správa byla ve Tmani po třicetileté válce obstarávána okolními duchovními. Od roku 1700 se podle zpráv ujal Tmaně administrátor benediktin od sv. Jana pod Skalou, Benedikt Shmidel, který založil v roce 1685 matriky. Bydlel ve Tmani, stejně po něm i jeho nástupci.¹¹⁵

2.1.2 Spolková činnost

V roce 1897 byl ve Tmani založen spolek Svornost, který se v roce 1899 změnil na Všeodborový spolek dělnický, který sdružoval a podporoval různé řemeslníky.¹¹⁶

Působil spolu se Sborem dobrovolných hasičů (SDH) Tmaň, který byl založen v roce 1904. Kromě svého poslání se hasiči vždy podíleli na kulturním a společenském životě obce.¹¹⁷ I v současné době je Sbor dobrovolných hasičů jedním z hlavních pořadatelů kulturních (plesy) a sportovních akcí ve Tmani. V Louníně vznikl tento sbor 16. února 1913¹¹⁸ a od roku 1954 se začal věnovat také práci s mládeží. Od roku 1979 se mladí hasiči účastní celostátní hry pod názvem Plamen. V roce 1964 byly oba hasičské sbory, tmaňský a lounínský, sloučeny v jeden.

Od počátku zakládání různých spolků i při dění v obci se objevovali titíž lidé, jak je patrné ze zápisů v pamětních knihách. Starosta obce Lounín Václav Houba (později člen CČSH) se zasadil společně s učitelem Františkem Zajíčkem (později kronikářem a členem CČSH) o vznik SDH v Louníně. F. Zajíček se stal také členem výboru a jeho pokladníkem, *„jenž byl rádcem při tvoření“*.¹¹⁹

Z Lounínské Pamětní knihy SDH je možno si utvořit představu doby válečné. Nebyly zaznamenávány jen požáry, ale i úrody, počasí a jiné události: *„Prohlídka branců. V měsíci květnu opětována prohlídka všech mužů od 18 do 50 let.“* (...), *„Úroda pšenice byla oproti roku 1915 téměř o polovinu slabší. Režitost a červivost silně ji poškodila.“* (...), *„Úřady nařízenými stěžovaly selskou práci. Nařízeny rychlé výmlaty a odvezení rekvírovaného obilí vzdáleným komisionářům (zdejší do Berouna J. Hechtovi), následkem čehož polní práce*

¹¹⁴) ZAJÍČEK, František. *Pamětní kniha obce Tmaň*, Tmaň 1922 – 1956, s. 6. Archiv OÚ Tmaň.

¹¹⁵) *Pamětní kniha farní osady Tmaňské*, založena v r. 1896. za panování Františka Josefa I., Tmaň 1896. - 1961. Archiv RK farnosti na Tmani.

¹¹⁶) ZAJÍČEK, František. *Pamětní kniha obce Tmaň*, Tmaň 1922 – 1956, s. 18. Archiv OÚ Tmaň.

¹¹⁷) *Zápis ze schůze z 18. prosince 1921*, Zápisník Sboru dobrovolných hasičů v Louníně, Lounín 1913.

¹¹⁸) *Pamětní kniha Sboru dobrovolných hasičů v Louníně*, Lounín 1913. Již 30. listopadu 1912 bylo jednáno na schůzi obecního zastupitelstva v Louníně o založení SDH : „ Usnesením svým učinilo zadost zákonu ze dne 25. května 1876 §31. - 50.“, přestože obec neměla 50 domovních čísel, jak předepisoval zákon.

¹¹⁹) *Zápis ze schůze*, Pamětní kniha Sboru dobrovolných hasičů v Louníně, Lounín 1913. Archiv OÚ Tmaň.

vázly.“(...)„Po dvě hodiny řádila tato bouře rakouskými úřady na českého zemědělce vymyšlená, žel českými lidmi krutě prováděná – a v poledne přenesla se do Tmáně, kde dilo „lásky“ úřadů k lidem venkovským dokončila.“¹²⁰

13. června 1916 probíhaly domobranecké prohlídky, pro posílení rakousko – uherské armády o další muže, kteří byli do té doby zproštěni vojenské služby. „Rakouské vojenské úřady vymetaly již poslední zbytky, aby zchátralou armádu svou doplnily. Leč i při těch vítězstvích nic platno to nebude, o tom všichni v Čechách jsme přesvědčeni.“¹²¹

Spolek dobrovolných hasičů má v současné době asi 75 členů (z toho asi 20 dětí).

Obec baráčnická se účastnila kulturních i duchovních akcí obce Tmaň, jak o tom svědčí fotografie z archivu NO CČSH Tmaň, na kterých jsou muži v baráčnických stejnokrojích. Bohužel nepodařilo se mi však zjistit více.¹²²

V roce 1920 byla založena Dělnická tělocvičná jednota, v rámci jejího působení byla předváděna veřejná cvičení. Zanikla v roce 1935.¹²³

Sportovní klub Tmaň (S. K. Tmaň) byl založen v roce 1921. Jednalo se o fotbalový klub. Zanikl však již v roce 1925 a na jeho místo nastoupil v roce 1929 Dělnický sportovní klub Tmaň. Po patnácti letech, v roce 1944 jeho činnost ustala.

Sokol, který zahájil svou činnost ve Tmani 1935, měl zpočátku jen hokejový odbor, později také fotbalový.

TJ VČS Tmaň (Tělovýchovná jednota Vápenka Čertovy schody Tmaň) sdružuje v současné době členy fotbalových oddílů, tenis, cvičení žen a taneční skupinu Tumbao.

V roce 1946 byly veřejně společenské organizace pod Národní frontou, což jim umožňovalo také kandidování ve volbách.¹²⁴

¹²⁰) *Zápis* z roku 1916, tamtéž. „V lednu přijeli 3 vojáci 3 úředníci prohledávat statky a chalupy, aby zabavili zásoby mouky, švestek, obilí.“ Archiv OÚ Tmaň.

¹²¹) *Zápis* z roku 1916, Pamětní kniha Sboru dobrovolných hasičů v Louníně, Lounín 1913. Archiv OÚ Tmaň.

¹²²) V SOKA Beroun ani na OÚ Tmaň nemají kroniku baráčníků či jiných organizací.

¹²³) ZAJÍČEK, František. *Pamětní kniha obce Tmaň*, Tmaň 1922 – 1956, s. 55. Archiv OÚ Tmaň.

¹²⁴) ZÁVOROVÁ, Marcela, *Historie Tmaně*. Didaktické zpracování regionální historie ve výuce na 1. stupni ZŠ. Diplomová práce, Katedra historie PF ZU v Plzni, 2010, s. 62.

3. Zakladatelé CČSH na Tmani a v okolí

Antonín Koula – zakladatel Církve československé na Tmani

Antonín Koula se narodil 27. února 1881 v Honicích u Lán č. p. 32 v okrese Slaný. Jeho otcem byl Josef Koula a matkou Anna Koulová rozená Svobodová. Ta pocházela z Řevničova.¹²⁵

Po absolvování gymnázia ve Slaném, kde maturoval v roce 1900, vstoupil Antonín Koula do pražského semináře a po studiu bohosloví byl 29. června 1904 arcibiskupem Lvem Skrbenským vysvěcen na kněze.

Od 1. září 1904 do 31. května 1905 sloužil jako kaplan ve Strašicích u Mýta na Rokycansku, od 1. června 1905 do 31. října 1909 v Litni u Berouna („v památné Litni - bývalém působišti V. B. Třebízského“).¹²⁶ Od 1. listopadu 1909 přišel jako administrátor do Tmaň a v roce 1910 se zde stal farářem. K jeho příchodu na Tmaň se váže dramatická událost zaznamenaná v pamětní knize obce Tmaň: „*spálení farského novorozeněte v kamnech. V roce 1909 v měsíci říjnu před posvícením narodilo se farské kuchařce dítě. Aby zrození dítě bylo utajeno a tím i poklesek farních obyvatel, dítě kuchařkou spáleno v kamnech. Lékař povoláný k nemocné kuchařce, když zjistil, že se jedná o porod a dítě neviděl, záležitost předal četnictvu. V kamnech nalezené zbytky kůstek lidských usvědčily kuchařku z nelidského činu. V důsledku toho byl tehdejší farář Jiří Bayerle dán na trvalý odpočinek a administrátorem zde ustanoven kaplan z Litně, který od 1. prosince 1910 stal se zdejší farářem. Lid s úsměvem vtipkoval farskou příhodu charakteristickými slovy: „V Rakousku první krematorium bylo na tmaňské faře” - a to proto, že církev i stát byly proti spalování mrtvol.*“¹²⁷ O těžké situaci při svém nástupu na místo ve Tmani po této dramatické události slyšel od svého otce syn Ivan.¹²⁸ Autor zápisu v Pamětní knize obce Tmaň, založené v roce 1922, kronikář František Zajíček, učitel ve Tmani, byl člen CČSH.

Podle Ladislava Zvonaře ze spisku Historie kostelů Římskokatolické farnosti Žebrák, která byla vydána v Žebráku v roce 2010 u příležitosti 15. výročí příchodu P. Zbigniewa Ponichtery do České republiky, Antonín Koula za celou dobu svého působení do kroniky

¹²⁵) Zápis v Pamětní knize náboženské obce československé ve Tmani od roku 1921. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 10. „Vedli svému synu na tmaňské faře hospodářství a domácnost. Pro milou a ušlechtilou povahu byli velmi oblíbeni v celé osadě tmaňské. Po přestoupení obce šli i stařečkové za svým synem do církve československé.”

¹²⁶) Zápis v Pamětní knize náboženské obce československé ve Tmani od roku 1921. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 10.

¹²⁷) ZAJÍČEK, František. *Pamětní kniha obce Tmaň*, Tmaň 1922 – 1956, s. 55. Archiv OÚ Tmaň.. Psána zpětně kronikářem Františkem Zajíčkem, učitelem ve Tmani, v té době byl již členem CČSH.

¹²⁸) *Výpověď pamětníka Ivana Kouly*, (*20. ledna 1923) ze 7. července 2016.

římskokatolické obce zde nic nenapsal.¹²⁹ Za působení faráře Kouly pak byla pečlivě vedena kronika CČSH ve Tmani. Antonín Koula vedl též účetnictví a kancelář pro velkostatek rodiny Noltschů ve Tmani.¹³⁰ Zápisy v římskokatolické kronice se objevují až v době, kdy tmaňský římskokatolický kostel dostal na starost administrátor Josef Tichovský. Jedná se především o zápisy o sporech a opisy dokladů patřících ke sporům o kostel a faru po přestupu faráře Kouly k CČSH.¹³¹

Když v katolickém kostele dne 28. září 1918 nechal A. Koula po svém ohnivém projevu, proti „*osnovatelům války, a zejména Habsburkům, utlačovatelům národa*“ věřící přísahat věrnost národu a po slibu zpívat chorál „*Svatý Václave*“ i českou hymnu, měl již nakročeno novým směrem. Vánoce 1919 prožil jako přelom ve svém životě. Vše dovršil varovný dopis od arcibiskupa Františka Kordače z prosince 1920, aby nevstupoval do nové církve. V té době byl již rozhodnut o opaku.¹³²

Spolu s farářem Koulou přestoupila většina farníků. V roce 1921 čítala římskokatolická farnost 151 katolíků z původních 1.480 k roku 1916.¹³³

K době těsně před další etapou životní cesty Antonína Kouly patří dvě potvrzení správ škol o výuce římskokatolického náboženství. V prvním potvrzení z 8. dubna 1927 dosvědčuje správa školy ve Tmani, že duchovní správce ve Tmani vyučoval na zdejší škole v době od 1. ledna 1918 do 31. prosince 1919 ve čtyřech třídách po dvou hodinách v týdnu.¹³⁴ V druhém Správa obecné školy v Koněprusích potvrzuje taktéž v době od 1. ledna do 31. prosince 1919 výuku v jedné třídě dvě hodiny týdně.¹³⁵

Původně katolický farář Antonín Koula byl členem Klubu reformního kněžstva, jež vzniklo v roce 1919 z Ohniska radikálního křídla Jednoty katolického duchovenstva. Patřil mezi kněží, kteří od počátku působili v CČSH v prvních letech po jejím vzniku.

Mezi zakladatele NO CČSH Tmaň patřili členové přípravného výboru, kterými byli: farář Antonín Koula, Josef Břeh, Josef Červenka, Václav Houba, Bedřich Křemen, Josef Macourek, Adolf Ponec, Josef Špaček a František Zajíček.

¹²⁹) Zápis v *Pamětní knize farní osady Tmaňské*, založena v r. 1896. za panování Františka Josefa I., Tmaň 1896. - 1961. Archiv ŘK farnosti na Tmani.

¹³⁰) *Deník příjmu a vydání správy velkostatku v Tmani od 1. ledna 1918*. Archiv NO CČSH Tmaň.

¹³¹) *Upozornění č. 269 z katolického farního úřadu v Boroku z 21. června roku 1933* katolického faráře Josefa Tichovského duchovnímu správci CČSH na právo (s pohrůzkou soudu) pohřbít ženu, jež se, prý těsně před smrtí, stala katoličkou dokládá stále pokračující rozepře mezi oběma církvemi v Tmani.

¹³²) Zápis v *Pamětní knize náboženské obce československé ve Tmani od roku 1921*. Archiv NO CČSH, s. 29.

¹³³) ZVONARĚ, Ladislav, *Historie kostelů Římskokatolické farnosti Žebrák, u příležitosti 15. výročí příchodu P. Zbigniewa Ponichtery do České republiky*, Žebrák 2010, s. 18.

¹³⁴) *Potvrzení Správy obecné školy ve Tmani, dne 8. dubna 1927*.

¹³⁵) *Potvrzení Správy obecné školy ve Tmani, dne 8. dubna 1927*.

Na tomto místě je třeba připomenout, jak důležité bylo pro formování mladého (tehdy ještě budoucího) faráře setkání s Karlem Farským.¹³⁶ Antonín Koula a Karel Farský spolu studovali a byli i přáteli. K. Farský byl přítomen u sňatku A. Kouly i křtu syna.

Ve svých vzpomínkách na Dr. Farského v Husitském Podbrdsku o něm Antonín Koula píše dále: „*nezapomenutelného br. Farského, s nímž jako spolužák prodléval jsem čtyři roky v ponurých síních bývalého pražského semináře kněžského v Klementinu.(...) Mluvili jsme o něm „ To jest synovec ředitele semináře, pana Josefa Farského, muže, na jehož dobrotu a srdečnost, jak s námi jednal, rád vzpomínám. Brzy jsme se spřátelili(...)byl kolegou upřímným a ze všech jeho slov a činů byla zřejmá jeho opravdovost přípravy na budoucí povolání.(...) Farský byl povahy pevné a co na srdci, to na jazyku.*“¹³⁷

Jako spoluzakladatele v obcích je třeba vyzdvihnout české legionáře, kteří se pod silným vlivem zážitků z I. světové války rozcházeli s římskokatolickou církví.¹³⁸ „Z obce naší v ruských legiích sloužili: Jan Štětka z čp. 41, František Malina z č. p. 65, Emanuel Macourek z č. p. 54, Emil Macourek ze Slavík z č. p. 3, Antonín Krbec z č. p. 10, Josef Macourek z č. p. 35, Antonín Grubner z č. p. 2. V italských legiích byl Jan Růžička z č. p. 9 a Václav Cajthaml z č. p. 1. Jejich jména na věčnou paměť ku cti jich i obce zdejší buďtež v knize této na věčné časy zaznamenány.“¹³⁹

3.1 Vznik CČSH v obci Tmaň

Po založení CČSH 8. ledna 1920 dostal Antonín Koula téhož roku v prosinci dopis od arcibiskupa s varováním před vstupem do ní. Reakcí na dopis a dění v církvi byla jeho návštěva u Dr. Karla Farského, kterého požádal, aby přijel na Tmaň vykonat bohoslužbu.

ThDr. Karel Farský vykonal první československou bohoslužbu 25. prosince 1920 v

¹³⁶) KOULA, Antonín. *Vzpomínky na br. Dr. Karla Farského*. Husitské Podbrdsko 1934, 3. roč., č. 2. „Po celých čtrnáct let jsem se s Farským nesešel. Až po památném 28. říjnu 1918. Na začátku listopadu byla konána schůze duchovenstva římskokatolického v Obecním domě pražském. Na příkopěch sešel jsem se s kolegou Farským...“

¹³⁷) KOULA, Antonín. *Vzpomínky na br. Dr. Karla Farského*. Husitské Podbrdsko 1934, 3. roč., č. 2. V příspěvku Antonína Kouly jsou zmínky o poměrech na semináři- udavačství, prospěchářství v řadách studentů, od kterého se oba přátelé již na začátku studií distancovali. „*Tak prožili jsme čtyři roky kněžské výchovy, v níž bylo mnoho přetvářky a duševního zakřiknutí.*“ Možná právě tyto okolnosti, krom jiného, vedly Farského asi po půl roce studia k větší uzavřenosti.

¹³⁸) *Pamětní kniha*. Archiv NO CČSH v Žebráku a svědectví farářky Mgr. Růženy Adamové z 20. ledna 2017 ze vzpomínek Heleny Procházkové o manželovi Františkovi Procházkovi. Ten byl v ruských legiích a v roce 1928 přivezl do Sboru Jiřího z Poděbrad prst ze Zborova na paměť hrdinských činů a hrozného utrpení.

¹³⁹) ZAJÍČEK, František. *Pamětní kniha obce Tmaň*, Tmaň 1922 – 1956. Archiv OÚ Tmaň, s. 45. Většina z místních legionářů se podílela na vzniku CČSH.

devět hodin ráno v kostele sv. Jiří na Tmani. Odpoledne se konala v hostinci pana Boušky veřejná schůze, kde po projevu K. Farského ohlásil Antonín Koula svůj přestup k Církvi československé husitské. Mnoho přítomných se k němu přidalo. „Ještě téhož večera proběhlo obdobný děj v Koněprusích (u Karochů). Následovala Křižatka a Lounín, kde přestoupila k nové církvi velká část obyvatel.“¹⁴⁰

O rok později 1. ledna 1921 přijel opět Karel Farský vykonat bohoslužby v blízkých obcích a téhož dne se konaly schůze (odpoledne v Bykoši a večer v Suchomastech), na kterých se k CČS přihlásila téměř polovina obyvatel.

Od 1. ledna 1921 se stal farář Antonín Koula duchovním správcem první NO CČSH na celém Podbrdsku. Jeho činnost přispěla ke vzniku většiny náboženských obcí v těchto končinách. Vykonával bohoslužby, navštěvoval školy. Velkou pomocí v nelehkých začátcích mu byl řídicí učitel František Zajíček. Mezi další spolupracovníky patřil Josef Špaček ze Tmaně a velkou oporou, především od let třicátých byl jeho přítel František Procházka.¹⁴¹

Od března 1921 začal Antonín Koula vyučovat v Žebráku náboženství. První bohoslužby zde se konaly na náměstí, další pak ve hřbitovní kapli sv. Rocha (zde byl také Antonín Koula sezdán Dr. Karlem Farským s Annou Kultovou ze Žebráka.)¹⁴²

V počátcích spravoval Antonín Koula území s padesáti obcemi. O svátcích to bylo i šest bohoslužeb, které sloužil v jeden den. Později toto území obhospodařovalo pět farářů a čtyři pomocní duchovní. Odměna za tak usilovnou a namáhavou práci nebyla téměř žádná. V okolních katolických kostelích byla veřejně vyhlášena jeho exkomunikace, byly o něm šířeny pomluvy, v katolických novinách vycházely hrubé články, dostával zlé anonymní dopisy.

Antonín Koula neztratil odhodlání. Svou práci v CČSH rozšířil i o další obce na Příbramsku. Do Příbrami dojížděl po celý rok jednou za čtrnáct dní, než přijal kněžské svěcení v CČSH profesor František Kalous.

3.1.1 NO CČSH Tmaň

Náboženská obec ve Tmani byla schválena výnosem ministerstva školství a národní

¹⁴⁰) *Pamětní kniha náboženské obce církve československé od roku 1921*. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 2.

¹⁴¹) *Fond korespondence Antonína Kouly*. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

¹⁴²) *Fond korespondence Dr. Karla Farského*, sign. AII – 17, sv. č. 386, ÚAM CČSH, Praha. Dopis Antonína Kouly Karlu Farskému s prosbou z 29. ledna 1922 o sezdání dne 12. února 1922 v kapli sv. Rocha v Žebráku.

osvěty dne 29. dubna 1925 pod č. j. 46.444/VI-25. Na ustavujícím shromáždění Náboženské obce, které se konalo 12. července 1925, byla zvolena první rada starších a první zástupci: Josef Břeh, krejčovský mistr za Zdic, Josef Červenka, rolník z Málkova, Václav Houba, hostinský v Louníně, Václav Procházka, rolník z Koněprus a Josef Špaček, rolník z Tmaň. Zvolen byl také farář „*jímž za daných poměrů nemohl býti nikdo jiný, než dosavadní duchovní správce a tvůrce nábož. obce*“¹⁴³ Antonín Koula.

Právo matrik bylo NO CČSH uděleno zemským úřadem dne 27. února v roce 1926, č. j. 31.205 ai 1926, 1/B-60/12-26.¹⁴⁴ Podle Schematismu CČSH patřily do obvodu náboženské obce tyto obce: Bítov, Bykoš, Černín, Koněprusy, Korno, Levín, Lounín, Málkov, Měňany, Suchomasty, Tmaň, Trubín a Trubská.¹⁴⁵ Dále také kde se uvádí, že obvod náboženské obce tvoří: z okr. Beroun - Bítov, Bykoš, Koněprusy, Lounín, Málkov, Měňany, Suchomasty, Tmaň, Želkovice.¹⁴⁶ Nově vzniklá náboženská obec ve Zdicích, která byla zřízena dne 8. ledna 1948 pod č. B-300.186/47-V./2, převzala obce Černín, Levín, Trubín, Bavoryni, Chodouň, Knížkovice, Zdice.¹⁴⁷ *Rozšířena byla pak i o obce: Vinařice, Liteň, Skuhrov, Hodyně, Svinaře a Běleč. Ztraceny byly Želkovice*¹⁴⁸.

K CČSH se v této době hlásilo z těchto obcí 3241 příslušníků. Počet školou povinných dětí byl 316.¹⁴⁹

Výuku náboženství měl na starosti duchovní správce Antonín Koula. Podle tohoto Schematismu CČSH byl zde mylně uveden Karel Procházka (narozen 13. října 1913 ve Stašově) namísto duchovního a pomocného učitele Františka Procházky (narozen 27. února 1896 v Trubíně, žil později ve Stašově a poté ve Zdicích), který byl na Tmani vysvěcen na duchovního CČSH v roce 1930, do té doby působil jako jáhen a také jako pomocný učitel náboženství CČSH.¹⁵⁰

30. září v neděli 1928 se konala ve sboru slavnostní bohoslužba k desátému výročí národní samostatnosti. Pro Tmaňskou obec o to svátečnější, protože 28. září 1918 na den sv. knížete Václava vyzval Antonín Koula (ještě římsko katolický kněz) v katolickém

¹⁴³) PROCHÁZKA, František. *Z kroniky Náboženské obce tmaňské*. Knihovna husitského Podbrdská č. 3, Příbram 1941, s. 9.

¹⁴⁴) *Schematismus československé církve*. Praha: ÚR CČSH, 1933, s. 178.

¹⁴⁵) *Pamětní kniha náboženské obce církve československé od roku 1921*, Mapa obvodu náboženské obce s. 32. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

¹⁴⁶) Základní arch. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

¹⁴⁷) *Tamtéž, zřízení NO CČSH ve Zdicích dne 8. ledna 1948 pod č. B-300.186/47-V./2*. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

¹⁴⁸) *Výnos ze dne 18. června 1951* 18/6 51č.8272/51/I/2, *tamtéž*, archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

¹⁴⁹) *Schematismus československé církve*. Praha: ÚR CČSH, 1933, s. 179.

¹⁵⁰) *Pamětní kniha L. P. 1947*. Náboženská obec Církve československé ve Zdicích. Archiv NO CČSH Zdice, neinventováno.

kostele sv. Jiří ve Tmani přítomné věřící k přísaze na samostatnost českého národa a slibu věrnosti.¹⁵¹ Po deseti letech byl slib věrnosti republice a církvi znovu obnoven a stal se v obci tradicí. František Procházka, řídící učitel ze Stašova u Zdic, legionář, přivezl k této příležitosti prst' ze Zborova, která byla pietně uložena do výklenku na pravé straně sboru.

29. června 1930 oslavila církev deset let svého trvání udělením biřmování bratrem patriarchou Gustavem Adolfem Procházkou. Nejprve byl před bohoslužbami vysvěcen na kněze jáhen František Procházka. Spolusvětiteli byli bratr farář Antonín Koula a předseda rady starších Václav Houba. Bohoslužby zakončili biřmovanci slibem věrnosti Kristovu evangeliu a CČSH.

Shromáždění náboženské obce podle nové Ústavy CČSH se konalo 24. února 1935 a byla také zvolena nová rada starších. 6. března 1935 byla ustavena rada starších (dále RS) z těchto členů: Josef Břeh, krejčovský mistr ve Zdicích (předseda), Antonín Janeba, sládek v Suchomastech (místopředseda), Bohumil Dousek, řídící učitel ve Tmani (tajemník), Josef Staněk, dělník ve Tmani (pokladník), Josef Macourek, zámečnick ve Tmani (správce sboru), Josef Šíma, rolník v Louníně (účetní), Antonín Koula, farář ve Tmani (matrikář).

---

¹⁵¹) *Pamětní kniha náboženské obce církve československé od roku 1921*. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 29, neinventováno, srov. HOUBA, Václav. *Časová vzpomínka*. In: *Český zápas 1928*, roč. 11, č. 33, s. 5.

O životě NO CČSH Tmani mezi lety 1921-1940 informuje Statistika z Knihovny husitského Podbrdská č. 3 vydaná v roce 1941:

Statistika.

Počet narozených, zemřelých a sňatků:

Roku	narozeno	zemřelo	oddáno
1921	44	20	26
1922	49	21	20
1923	50	22	19
1924	44	28	26
1925	60	28	24
1926	53	30	38
1927	63	38	41
1928	75	31	32
1929	63	35	48
1930	83	31	33
1931	69	33	32
1932	71	32	33
1933	38	37	30
1934	30	37	31
1935	44	29	25
1936	42	25	21
1937	52	33	29
1938	41	33	28
1939	54	42	42
1940	71	34	45
Celkem	1096	619	623

Rok 1940 byl pro NO CČSH ve Tmani a její další existenci důležitý po hospodářské stránce. Zaslouhou Františka Kalouse, faráře z Příbrami a přítele patriarchy K. Farského, po jeho četných žádostech převzala Ústřední rada církve „povinnost dluhu směnečného“ u Občanské záložny ve Zdicích ve výši 188.000 Kč. RS od tohoto roku zbývala částka 118.000 Kč „dluhu hypotekárního.“¹⁵² Z NO CČSH Tmaň tím byla sňata část finančního

¹⁵²⁾ Zápis z roku 1940. Pamětní kniha náboženské obce církve československé od roku 1921. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

břemene za stavbu sboru.

I po 2. světové válce probíhal život NO velmi bohatě. 22. září 1946 v neděli se konala oslava 25. výročí založení NO CČS Tmaň a 20. výročí otevření Sboru Jiřího z Poděbrad. Na oslavy přijel i pražský biskup Dr. Miroslav Novák a skupina lidických žen, které ve sboru uložily prst promísenou krví lidických mučedníků.¹⁵³

Únor 1948 zahájil dobu, kdy byl náboženský život v NO stále více omezován.

12. března 1951 byl na schůzi RS vytvořen Odbor sociální péče při NO CČSH Tmaň. Původní spolky sociální práce při NO musely být v celé církvi zrušeny. Tmaň však do této doby žádný takový sociální spolek, ani odbor neměla. Sociální odbor při NO CČSH Tmaň proto svou činnost rozvíjel jen velmi skromě.

Padesátá a šedesátá léta 20. století se v NO odehrávala ve znamení postupného početního sestupu věřících.

Vývoj počtu příslušníků náboženské obce od roku 1951 do roku 1972 ze Základního archu NO CČSH: V roce 1951 měla náboženská obec podle tohoto archu 1.114 příslušníků, z toho 849 platících církevní daň, ve škole 124 příslušníků církve, přičemž 65 dětí bylo zapojeno v duchovní péči, 18 jako mládež. V roce 1959 příslušelo k církvi 780 osob, církevní daň v tomto roce platilo 612 osob, ve škole se již náboženství neučilo a nikdo z dětí a mládeže nebyl již zapojen do duchovní péče. V roce 1964 byl počet platících církevní daň 371. Ten se pak do roku 1972, kdy je uchován poslední záznam, pohyboval v průměru kolem tří set příslušníků církve v obci Tmaň platících církevní daň. Ve škole se začalo s vyučováním náboženství zase od roku 1968 a několik dětí bylo zahrnuto v duchovní péči. Desetiletá mezera a znemožnění duchovním práce s mládeží a dětmi se ve svých důsledcích odráží i v dnešní společnosti. V letech 1968-72 se krátce vytvořila možnost vyučovat náboženství CČSH na školách. V roce 1968 to bylo pět dětí, v roce 1969 třináct, v roce 1970 jedenáct, v roce 1971 a 1972 sedm dětí. Pak byla tato možnost opět normalizačním režimem uzavřena.

Za postupujícího vlivu státu na věci církevní, v padesátých letech, se část věřících NO scházela spíše v soukromí, neboť se báli navštěvovat sbor. Například v Koněprusích u Nováků, kde probíhaly pobožnosti a setkání v podobě jakýchsi biblických hodin.¹⁵⁴

Od 1. listopadu roku 1963 byla NO Tmaň pouze již jen administrována z Hostomic a

¹⁵³) *Pozvánka ze dne 10. září 1946, Jednotě mládeže církve československé v Koněprusích*. Podepsáni: Břeh, Procházka, Koula. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

¹⁵⁴) *Výpověď pamětnice Jaroslavy Záleské (*13. 5. 1931)* z 3.června 2016.

Zdic.¹⁵⁵ Schematismus CČSH toto uvádí až k roku 1964.¹⁵⁶

Bohoslužby se i v době tzv. normalizace ve Sboru Jiřího z Poděbrad konaly každou neděli. Většinou již v osm hodin nebo v půl deváté ráno. Čas byl stanoven tak, aby se farář mohl přesunout na další místo konání dalších bohoslužeb.

V dobách, kdy ubylo věřících a hlavně pak v době, kdy byla náboženská obec již jen administrována, byly bohoslužby slouženy jednou za čtrnáct dní. Tak je tomu prozatím i dnes. Bohoslužby jsou již řadu let přesunuty na pátou hodinu odpolední z výše zmíněných důvodů časových (ve 14 hodin se konají pravidelné bohoslužby v Žebráku).

3.2 Boj o kostel na Tmani

Kostel sv. Jiří na Tmani užívali po přestupu do CČSH věřící i se svým farářem. Stejně jako u jiných obcí byl i na tento kostel umístěn symbol kalicha.¹⁵⁷

13. června 1921 vyzval okresní úřad v Hořovicích radu starších ve Tmani, aby vydala kostel i faru s příslušenstvím církvi římskokatolické. Do té doby zde po přestoupení k CČSH konal bohoslužby Antonín Koula a taktéž bydlil na římskokatolické faře. Když RS a farář výzvy neuposlechli, následovaly další výzvy 4. srpna 1921, 10. října 1923, 22. července 1924 a konečně i 26. června 1925 (poslední výzva se týkala římskokatolické fary, jež byla využívána duchovním CČSH do doby, než byl upraven byt v novém sboru). Za neuposlechnutí byly faráři vyměřeny pokuty. Proti krokům okresního úřadu byl podán Radou starších NO CČSH Tmaň protest zemské správě politické v Praze. Došlo i k její osobní intervenci u ministra Rudolfa Bechyně.¹⁵⁸

Situace byla vyřešena tak, že školní rada ve Tmani na žádost rady starších NO CČSH se svolením okresního školního výboru v Hořovicích propůjčila nové církvi jednu prázdnou učebnu v místní škole. Učebna po pravé straně hlavního vchodu byla využívána k bohoslužbám až do otevření nového sboru CČSH. Katolický kostel sv. Jiří byl vrácen zpět církvi katolické 1. července 1924, budova fary až po roce 1925.¹⁵⁹

¹⁵⁵) *Základní arch*, archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

¹⁵⁶) SALAJKA, Milan. *Proces ustavování a duchovní správy náboženských obcí Církve československé husitské 1920 až 2000*. Praha: ÚR CČSH, 2003, s. 76.

¹⁵⁷) Fond korespondence dr Karla Farského, ÚAM CČSH, sign. A II – 17, inv. č. 386. Antonín Koula Karlu Farskému dopis z září. „18. září máme u nás slavnost postavení kalicha na kostel sv. Jiří.“ Antonín Koula požádal o účast na slavnosti Karla Farského nebo br. Dlouhého.

¹⁵⁸) *Pamětní kniha náboženské obce církve československé od roku 1921*. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 3.

¹⁵⁹) K věci katolického kostela také v kapitole 2.

Školní učebna se stala nouzovým řešením jen na krátkou dobu. Členů církve přibývalo, proto bylo nutno zahájit výstavbu vlastního sboru.

3.2.1 Hřbitov

NO CČSH ve Tmani neměla ani svůj vlastní hřbitov a to na rozdíl od nedalekých Koněprus, jež byly k Tmani přiřčleněny. V Koněprusích byl ve dvacátých letech založen hřbitov a na jeho pozemku byla postavena tzv. „kaple“, která od té doby slouží ke shromažďování věřících CČSH při bohoslužbách a jiných slavnostních příležitostech.

CČSH byl později využíván hřbitov při katolickém kostele, který má dlouhou tradici. Uchovaly se zde náhrobky z 14. a 15. století a ty dokládají, že před nucenou rekatolizací po Bílé hoře, byla většina Tmaně protestantská. Tento hřbitov je rozdělen na dvě části, starý a nový. Za kamennou zdí těsně kolem hřbitova je prostor, kterému se říká „starý hřbitov“ a z něj se brankou vchází na hřbitov „nový“ položený na svažujícím se pozemku směrem k Velkolomu Čertovy schody. Velkou část náhrobků zdobí symbol kalicha. S pohřbíváním na místním hřbitově neměla CČSH problémy. Ve Státním okresním archívu v Berouně jsou uloženy písemnosti týkající se tohoto hřbitova a jeho územních změn. Již 20. května 1923 uložila Okresní správa politická v Hořovicích starostovi obce Tmaň, aby zjednal nápravu a nechal zříditi nový hřbitov, „aby se vyhovělo zák. říš. zdravotním § 3 ze dne 30. dubna 1870.“¹⁶⁰

Ze dne 21. září 1924 jse zachoval protokol č. 1 z jednání na obecním úřadě ve Tmani za přítomnosti starostů přiřařených obcí, majitelky velkostatku ve Tmani Anny Nolčové¹⁶¹ za patronátní úřad ve věci odkoupení pozemku od arcibiskupství (2 koruny za m²), s tím, že zbývající část, která je v majetku velkostatku, daruje majitelka zdarma (jedná se cca o 400m²). Hřbitov byl veden jako obecní (komunální) a obec Tmaň byla tedy povinna jeho provoz nastavit tak, aby vyhověla hygienickým nálezím platným v dané době a to rozšířením stávajícího hřbitova.

Dalším bodem je ustanovení tzv. Hřbitovní rady, která sestávala ze starostů přiřařených obcí a Radu doplnil i farář Antonín Koula, který byl také následně při zahájení výstavby nové části hřbitova na schůzi hřbitovní rady dne 22. února 1925 zvolen správcem hřbitova.

¹⁶⁰) Dokument Okresní správy politické v Hořovicích č. 60427, věc: *Rozšíření hřbitova ve Tmani*, ze dne 10. září 1924, SOKA Beroun.

¹⁶¹) Zde je v protokolu uvedeno počestěné příjmení, jinde psáno jako Noltschová.

Na této schůzi se také navýšil původní rozpočet (26. 000 korun). Protože hřbitov neměl pravidelný tvar, mělo se dále jednat se statkářkou Annou Nolčovou o možnosti přikoupení části pozemku „*aby hřbitov nabyl úhledného tvaru*“. To se skutečně zdařilo a nová část hřbitova je přehledná, hroby jsou v úhledných řadách, na mnoha náhrobcích je symbol kalicha. Přesto zde nebyla hranice části hřbitova určeného pro CČSH přesně vymezena.

Hřbitovní komise rozhodla 21. prosince 1924 zadat přístavbu hřbitova zednickému mistru Rudolfu Kolářovi z Počapel, podle návrhu Františka Šebíka, stavitele ze Zdic.

Ve zprávě z 6. prosince 1924 panu starostovi obce Tmaň OSP „nemá námitek proti rozšíření nynějšího konfesionelního hřbitova ve Tmani“(...), „nová část tuto uvedená bude hřbitovem obecním.“¹⁶²

19. května 1925 byl odsouhlasen Hřbitovní řád obecního hřbitova ve Tmani s tím, že správu hřbitova obstarává hřbitovní výbor.¹⁶³

Celková plocha (výměra) hřbitova 11155. 72 m², celkem 133 hrobů na obestavěné ploše 1045. 45 m².¹⁶⁴

V zápisech z jednání shromáždění RS v padesátých letech 20. století je několikrát řešena otázka kolumbária, ale k jeho výstavbě na rozdíl od mnoha jiných náboženských obcí CČSH nikdy nedošlo.¹⁶⁵

3.3 Budování vlastního sboru Jiřího z Poděbrad

Vhodným místem pro stavbu sboru se stala parcela v centru obce, kterou náboženská obec získala koupí od velkostatkářky Anny Noltschové za 3.021 korun a 40 haléřů.¹⁶⁶ Koupě je v Základním archu uzachycena takto: „Stavební pozemek zakoupen od Anny Noltschové, majitelky velkostatku v Tmani smlouvou trhovou ze dne 17. října 1925. Jde o výměru (2000 m²). Přiměřenost ceny 2202.20 schválena stát. pozemkovým úřadem v Praze dne 22. III. 1926 č. 2205. Zaknihováno v Berouně 1. II. 1927 ve vložce 162 a úřadu

¹⁶²) Dokument Okresní správy politické v Hořovicích č. 80193, ze dne 6. prosince 1924, SOKA Beroun.

¹⁶³) *Hřbitovní řád*, ze dne 19. května 1925, potvrzen Okresní správou politickou v Hořovicích dne 8. července 1925, č. j. 228F8 ai 25, SOKA Beroun. Podepsáni: starosta obce Tmaň Václav Malina, zástupce obce Antonín Koula, starosta obce Lounína Antonín Roubal, zástupce obce Lounína Antonín Plátěnka, starosta osady Křižatky Tomáš Švarc, starosta obce Malkova Václav Ježek.

¹⁶⁴) Schváleno OSP v Hořovicích č. 228F8 ai 25 z 8. června 1925. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

¹⁶⁵) *Základní arch*, pod číslem IX v záznamech o oficiálních návštěvách, vizitacích, revisích, slavnostech apod. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

¹⁶⁶) *Pamětní kniha náboženské obce církve československé od roku 1921*. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 6, neinventováno.

desk zemských a knih pozemkových v Praze 14. III. 1927 ve vložce 1411.“¹⁶⁷ Rodina Noltschova byla hlavním mecenášem a patronem římskokatolického kostela sv. Jiří na Tmani. Ke kostelu sv. Jiří patřila i fara v domě č. 3 na Tmani, kde farář Antonín Koula žil i v době, kdy již nebyl farářem římskokatolické církve. I o její záležitosti se Anna Noltschová starala též. Z korespondence a různých dokladů je zřejmé, že velkostatkářka nebyla příznivkyní CČSH. Přesto ještě několik let po přestupu Antonína Kouly do CČSH ten vedl účetnictví jejího velkostatku a užíval také jeho patronátního práva.

Úmysl vybudovat vlastní bohoslužební prostor vedl k hledání vhodného návrhu architekta, který by v něm dokázal vhodně skloubit potřeby duchovního s jeho rodinou a věřících přicházejících na bohoslužbu. Vzniklo několik návrhů. Jednalo se s Ing. Matějem Šubrtem ze *Stavitelství a podnikatelství staveb Hořovice* (plán z května 1924). Dále se stavitelem Františkem Spoustou ze Zdic (plán z 8. dubna 1924 a další změněný z května 1924). Jejich návrhy byly dosti rozdílné.

Rada starších NO CČSH se rozhodla svěřit nakonec budování sboru architektu Františku Šebíkovi ze Zdic. I ten dodal od počátku pro NO CČSH několik návrhů, jež byly 5. srpna 1924 předány CČSH ve Tmani („*Podmínky pro stavbu sboru chrámového s bytem pro čl. obec ve Tmani*“ a „*Rozpočet pro stavbu sboru chrámového s bytem pro čl. obec ve Tmani*“). Celková suma rozpočtu stavby činila 510.474 Kč a 40 h, což se pak o něco snížilo.¹⁶⁸ Výslednou podobu zachycuje fotografie v příloze č. 3.

Architekt František Šebík inspirován novou koncepcí sakrálních staveb pro CČSH vytvořil konečnou verzi budovy v duchu klasicistní moderny s prvky funkcionalismu tak, pod vlivem staveb architekta Tomáše Šaška z Prahy. „*Více pochopení našla celková Šaškova práce u architekta Františka Šebíka ze Zdic, který přepracoval jeho zrealizované projekty pro stavbu sboru ve Tmani. Zdejší objekt však připomíná Šaškovy stavby jen v základní konstrukci. Přední administrativní a obytná část s rozměry 16 x 12 metrů zdaleka přesahuje velikost Šaškových budov. Odlišný ráz předního traktu se jeví i ve vnitřním uspořádání a v počtu oken přízemí a prvního patra. Věž s výškou téměř 20 metrů má snad srovnání pouze se situací ve Vysokém. Vzhledem k větším rozměrům čelného traktu ve Tmani však zde věž příliš nevystupuje ze siluety stavby. Tvar a umístění věže pak navozuje atmosféru votického sboru. Navíc obdobně jako ve Voticích pokrývá exteriér budovy ve Tmani omítka. V rámci vnějších částí budovy stojí za pozornost ozdoba na čele štítu*

¹⁶⁷) Základní arch. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

¹⁶⁸) Pamětní kniha náboženské obce církve československé od roku 1921. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 7, neinventováno.

předního traktu. Na rozdíl od Šaškových objektů zde Šebík nechal místo znaku církve instalovat napodobeninu husitského řemdichu. Samotný sakrální prostor pak rozměrově odpovídá Šaškovým stavbám a jeho vnitřní dispozici lze přirovnat ke sborům ve Voticích a Vysokém. Určité specifikum tvoří především vítězný oblouk ve tvaru obdélníka. Větší rozměry tmaňského sboru měly zřejmě vliv na delší dobu realizace stavby, neboť k položení základního kamene došlo 26. dubna 1925 a k slavnostnímu otevření až 24. října 1926. Výsledek práce ale zřejmě našel u vedení CČS příznivou odezvu. Šebíkovy plány se totiž snažilo použít pro stavbu kostela v Solanech na Litoměřicku. Stavby v Lišanech, Tmani, Voticích a ve Vysokém vykazovaly sice řadu odlišností, avšak v hlavním směru nesly jednotné architektonické znaky. V základní linii zde vystupuje důraz na projevy individualistické moderny a na zohledňování prvků směřujících k funkcionalismu. V daném ohledu tak stavby překračovaly Kalousovy principy týkající se návratu k antickým formám a spíše korespondovaly s reálným vývojem sakrální architektury CČS.“¹⁶⁹

1. dubna 1925 byly plány architekta Františka Šebíka použity při komisním šetření. Byly opatřeny třemi dvacetihalérovými kolky, kulatými razítky Obecního úřadu Tmaň, Rady starších církve československé v Tmani u Zdic a razítkem architekta F. Šebíka i jeho podpisem. Za RS je zde podepsán předseda A. Koula a tajemník Josef Špaček, za obec Tmaň její starosta Václav Malina a člen obecní rady A. Černý. Je připojen i podpis stavebního znalce Rudolfa Koláře. „*Plánů těchto použito při komis. šetření dne 1. dubna 1925 a schvaluje se*“ zněl konečný verdikt.¹⁷⁰ Zajímavostí je, že v těchto plánech je v přízemí zakreslen prostor pro stůl Páně. Ochoz bohoslužebného prostoru měl být větší a měl lemovat ve tvaru písmene U celý kostel. V obytném traktu bylo pamatováno i na pokojík pro služku! Tento plán architekta nebyl stavitelem zcela realizován.

Dne 26. dubna 1925 byl při slavnostní pouti položen základní kámen budovy sboru navržené architektem Františkem Šebíkem ze Zdic.

Sbor měl nést jméno prvního husitského krále Jiřího z Poděbrad. Jak vyslovila Pamětní kniha NO CČSH: „Jemu nezapomenutelné památce osvoboditelů-legionářů zasvěcena naše svatyně.“¹⁷¹

¹⁶⁹) http://www.krsko.cz/kostel_v_luzne_-_sbornik.pdf, 1. června 2017.

¹⁷⁰) Plány příloha č. 3.

¹⁷¹) *Pamětní kniha náboženské obce církve československé od roku 1921*. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 4, neinventováno; PROCHÁZKA, František. Z válečného deníku. In: *Stráž Podbrdská: časopis československé strany socialistické v Berouně*. Beroun: Místní organizace Československé strany socialistické, 1927, č. 27. V periodiku vzpomíná F. Procházka na své zážitky z ruských legií. Byl to právě on, který k desátému výročí sboru přivezl prst z bojiště u Zborova a byl spoluiniciátorem vzniku pomníků padlým vojákům. Album fotografií s pomníky a pietními akcemi z archivu rodiny Procházkových bylo darováno Muzeu Českého

Stavba sboru byla dokončena v říjnu roku 1926. Sbor byl „24. října za velmi nepříznivého počasí slavnostně otevřen Frant. Kalousem¹⁷², farářem v Příbrami.“¹⁷³

Stavební práce, materiály.¹⁷⁴ Na stavbu sboru byly využity státní subvence ve výši 130.000. Ty však nestačily. Rada starších NO CČSH Tmaň jednala s Občanskou záložnou ve Zdicích. Výsledkem tohoto jednání byla půjčka v celkové výši 350.000 korun. Tou se NO CČSH velmi zadlužila. K účelu stavby byly vybrány i dary ve výši 5. 727 korun a 35 haléřů, byl darován i stavební materiál s povozy za 15. 216 korun. Celková částka 500. 943 korun a 35 haléřů na výstavbu sboru byla beze zbytku vydána.¹⁷⁵ K odstranění dluhu přispěla válečná inflace. Dle zprávy z 1. prosince 1952 „ÚR splatila za náboženskou obec ve Tmaň poslední splátku dne 29. září 1952 bez jakéhokoliv dalšího závazku pro obec.“¹⁷⁶ Náboženská obec musí doplatit pouze další půjčku 60.000 korun.¹⁷⁷

3.3.1 Budova sboru

Budova sboru se skládá z hlavní lodi kostela, obytné části, ve které byl byt faráře, farní kancelář, místnost rady starších. V 1. patře byly původně zbudovány čtyři obytné místnosti s příslušenstvím. Toto patro pak prošlo rekonstrukcemi.

V patře se nachází i kůr (chór). V době založení sboru měl chór zapůjčené harmonium. Varhany byly instalovány v roce 1947.

Dominantou budovy je dvacet metrů vysoká věž s křížem a tři metry vysokým symbolem kalichu na vrcholu.

Budova je cihlová s kamennou podezdívkou, síla zdiva je 60-90 cm, fasáda bírozolitová¹⁷⁸, stropy jsou dřevěné podbíjené s omítkou, podlahy dřevěné, okna špaletová, střecha je sedlová s vaznicovou soustavou, pokrytá eternitem šedé barvy, opatřená krasu v Berouně.

¹⁷²) František Kalous, psal později přímluvné dopisy vládě ČSR a Ústřední radě CČSH s žádostmi o finanční pomoc na splácení vysoké půjčky, kterou na sebe NO CČSH stavbou velkého sboru uvalila. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno a složka NO CČSH Tmaň, ÚAM CČSH.

¹⁷³) PROCHÁZKA, František. *Z kroniky Náboženské obce tmaňské*. Knihovna husitského Podbrdská č. 3, Příbram 1941.

¹⁷⁴) *Pamětní kniha náboženské obce církve československé od roku 1921*. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 6-7, neinventováno.

¹⁷⁵) *Pamětní kniha náboženské obce církve československé od roku 1921*. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

¹⁷⁶) *Oznámení Kuratoria Výrovnávacího fondu: o splacení zápůjčky ve výši 171.700 korun z roku 1941, 7807/52-III/2-B-Hč, ÚAM CČSH, Praha.*

¹⁷⁷) Půjčka na varhany.

¹⁷⁸) *Revizní zpráva ze dne 7. 3. 1984, drobné opravy provedené v roce 1982*. Archiv NO CČSH Tmaň.

čtyřhrannými žlaby se svody na sever.¹⁷⁹ Modlitebna je vysoká 9 m, s kapacitou pro 120 sedících. Její zastavěná plocha se uvádí 331,08 m² (s užitkovou plochou 160,05 m). K modlitebně přiléhá Sborový dům se sklepem o velikosti 18 m² (užitkové plochy), se 183,71 m² velkým přízemím (užitková plocha je udána 74,93 m²), stejně velkým prvním patrem s užitkovou plochou 108,74 m².

3.3.2 Zvony

Ve věži byly původně umístěny čtyři zvony. Byly laděné do septimového akordu G dur tóniny, odlité ze směsi mědi (78%) a cínu (22%) pražskou firmou Antonín Diepold.

Dnes je ve věži uchován jen jeden původní zvon, laděný v tónu F, nejmenší, s hmotností 17,5 kg.

Zvon G měl hmotnost 109 kilogramů. Byl ozdoben obrazem Ježíše Krista a s nápisem z Janova evangelia, verš 13-34. Na zadní straně byl nápis: „Zvony ulity L. P. 1926 v 6. roce trvání náb. obce církve čs. ve Tmani při stavbě sboru firmou Arnošt Diepold v Praze. V tom čase byl předsedou rady starších br. Václav Houba, hostinský v Louníně, duchovním správcem br. Ant. Koula ve Tmani. Stavbu sboru provedl br. František Šebík, stavitel ve Zdicích.“

Zvon H s obrazem Mistra Jana Husa měl nápis s jeho odkazem: „Věrný křesťane, hledej pravdu, slyš pravdu, uč se pravdě, miluj pravdu, prav pravdu, drž pravdu a braň pravdu až do smrti.“ Jeho váha byla 50,5 kilogramů.

Zvon D o hmotnosti 41,5 kilogramů s obrazem Jana Ámose Komenského nesl nápis: „Živ buď, národe, posvěcený v Bohu, neumírej! Muži tvoji ať jsou bez počtu!“ Tyto zvony byly dne 7. dubna 1942 zrekvírovány německou armádou na vojenské účely. Zbyl nejmenší zvon, zásluhou duchovních a zástupců obce.¹⁸⁰

1. Soudní jednání spojené se zvony:

S platbou zvonů firmě, jež je vytvořila, souvisí soudní jednání spojené s exekucí na pražskou firmu Antonín Diepold. CČSH ve Tmani zaplatila firmě Diepold za odlití čtyř

¹⁷⁹⁾ *Revizní zpráva ze dne 7. 3. 1984*, uvedeny opravy střechy a okapů v roce 1981. Archiv NO CČSH Tmaň.

¹⁸⁰⁾ *Zápisy o schůzích rady starších náboženské obce církve československé od 12. července 1925*, s. 119; Kopie Ohlašovacího listu pro bronzové zvony, který si nechala německá armáda potvrdit od tajemníka NO Františka Procházky, předsedy Josefa Břeha a Antonína Kouly. List s kulatým razítkem Tmaně je datován 9. ledna 1942, dále ze 3. března 1942 s razítkem Ministerstva hospodářství a práce. Zvony byly „zrekvírovány“ pro potřeby německé armády. *Žádost RS NO CČS Tmaň* Okresnímu úřadu o ponechání jednoho nejmenšího zvonu. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno. „Na naši žádost byl ponechán 1 zvon, nejmenší.“

zvonů zálohu ve výši 4.000 korun. Zbývající částka 3.655 korun měla být uhrazena po odlití a usazení zvonů. Již rok před tím byla tato firma v dluhu a částku tedy vyžadoval splatit po NO CČSH Tmaň věřitel pana Diepolda pan Jan Mužík, povozník v Praze.¹⁸¹ Zároveň se o tento obnos přihlásil i další věřitel pan Hugo Hermann. Pan Diepold jsa v tísní, slíbil doplatek za zvony již vyhotovené a předané i s montáží 15. září 1926 hned několika věřitelům, kterým dlužil buď za materiál, nebo za dopravu. V dopise panu Hermanovi vysvětluje Antonín Koula ve funkci tajemníka Rady starších NO CČSH ve Tmani: „*Poněvadž zbývající obnos 3.655 Kč byl soudně pro tři strany zabaven, nemůžeme dosud obnos vyplatit. Záležitost tu předáváme našemu právnímu zástupci, aby věc tu urovnal. V Tmani, 15/12 1926.*“¹⁸² Věc byla dořešena po právu a zvony zaplacený.

2. Zabavení zvonů za války a jednání s úřady:

Pamětník vzpomíná: „*Přijela dvě německá nákladní auta a za pomoci dřevěných lyžin se zvony spouštěly bočním oknem v kostele dolů.*“¹⁸³

3. Vyrovnání ztráty zvonů v současnosti

V době, kdy se sboru ve Tmani ujala duchovní CČSH Mgr. Růžena Adamová se i její zásluhou začalo jednat s německou stranou o finanční náhradě za zabavené zvony. Dle pramenů, byly zvony zabaveny na jaře roku 1942. K vyrovnání mělo dojít 13. února v roce 2006 zasláním šeku ve výši 679,14 EURO. To však neproběhlo bez komplikací. Nebylo použito správného podpisového vzoru, akce se opakovala. Německá strana se také bránila vyplatit původně požadovanou výši 3.000 EURO za tři zabavené zvony s tím, že původní pořizovací cena byla v řádech tisíců a CČSH žádá mnohem více. Argumentem pro požadovanou částku byla dnešní cena v případě odlití třech nových zvonů. To německá strana odmítla a došlo k proplacení nižší částky za vzniklou škodu. 11. prosince 2006 byl šek německou stranou proplacen. NO CČSH Tmaň tuto finanční náhradu použila na jiné účely, protože by nepostačila na odlití a usazení ani jednoho nového zvonu.

Zbývající zvon se již nevyužívá. Jeho srdce opotřebením pokleslo, čímž byly vytlučeny okraje těla zvonu. Byla by nutná revize a správné usazení srdce zvonu.

¹⁸¹) *Usnesení č. j. E V 3680/26-2*, vydal Exekuční soud v Praze, Praha I., Celetná 36, odděl V. Dne 11. listopadu 1926. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

¹⁸²) Dopis z prosince 1926. Antonín Koula H. Hermanovi. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

¹⁸³) *Výpověď pamětníka Jiřího Cajthamla*, (*12. února 1929), ze dne 7. července 2016.

3.3.3 Výzdoba budovy sboru

Zvláštností na budově je řemdich zavěšený nad hlavním vchodem „Nad hlavním vchodem je na žerdi zavěšen husitský cep „hvězda“ podoby kulovité s vbitými hřeby.“¹⁸⁴ Řemdich byl přikreslen tužkou již do plánů od arch. Šebíka z dubna 1925.

Dřevořezba z roku 1986, z dílny řezbáře Milana Šustka z Mariánských lázní s výjevem z Janova evangelia (4, 7), lemovaným nápisem „*I přišla žena ze Samaří a počala vody vážiti i řekl Ježíš, dej mi píti.*“ je postavena v přední části stolu Páně a je zdobným prvkem v jinak čistém a jednoduchém prostoru.¹⁸⁵ Stůl Páně, jednoduchý bez ozdob je původní. Na stole je umístěn otočný dřevěný vyřezávaný pulpit a svícen z lesklého kovu (mosaz). Dřevěný kříž, který je hlavní dominantou uvnitř bohoslužebného prostoru, na čelní stěně za stolem Páně, nepatří k výzdobě bezprostředně spojené se vznikem sboru. Je tři metry vysoký s osvětleným kalichem a hostií nad kalichem. Byl to dar vyhotovený truhlářem Břetislavem Kreisingerem ku příležitosti 10. výročí sboru.¹⁸⁶ Tento řemeslník vyhotovil již dříve všechny dřevěné prvky sboru, lavice, později skříň na archiválie. Ty jsou stále v mobiliáři sboru.

3.3.4 Prapory a výšivky

Původně si obec kvůli nedostatku finančních prostředků půjčovala prapory od místní školy, jejíž ředitel byl členem NO CČSH a tudíž potřebám církve vycházel ochotně vstříc. Později byl sbor také vyzdoben prapory, které však během let zchátraly. V roce 2016 opatřil dva nové vyšívání prapory bratr Erik Šilhavý jako dar sboru při příležitosti svého křtu, jenž se konal o pouti dne 24. dubna 2016.

První prapor má vyšito heslo „*Pravda vítězí*“. Druhý je v barvách české vlajky. Jsou opatřeny dřevěnými silně lakovanými žerděmi od firmy Velebný & Fam. s. r. o. Prapory vyhotovila zakázková krejčovská dílna firmy Balcarová v Berouně. Korouhve zlaté barvy a kování vyrobilo umělecké kovářství Kučera a syn z Libečova. Bratr Šilhavý nechal rovněž zrestaurovat výšivku s podobou Mistra Jana Husa, které hrozila zkáza. Původní tkanina se

¹⁸⁴) Pamětní kniha náboženské obce církve československé ve Tmani od roku 1921. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 5, neinventováno.

¹⁸⁵) Stejně jako několik lavic i obraz se dostal na Tmaň z jiného zrušeného sboru.

¹⁸⁶) Pamětní kniha náboženské obce církve československé ve Tmani od roku 1921. Archiv NO CČSH, Tmaň, s. 47, neinventováno.

rozpadla a bylo nutno všít motiv na novou podkladovou látku. Tato tkanina při vzpomínkových slavnostech na Mistra Jana pokrývá čelo bohoslužebného stolu.

3.3.5 Varhany

Varhany ve sboru na Tmani nebyly instalovány od jeho vybudování. K jejich zakoupení a instalaci došlo až po druhé světové válce. Do té doby bylo využíváno harmonia, které církvi zapůjčil br. farář Antonín Koula.

Na pořízení varhan do Sboru Jiřího z Poděbrad byla učiněna sbírka a sepsána „*Pamětní kniha do níž se zapsali ti, kteří svým darem přispěli ku zřízení varhan do sboru CČS Jiřího z Poděbrad v Tmani*“. 27. dubna v roce 1947 o pouti byly varhany slavnostně odevzdány. Krom jiných pamětní knihu podepsal také tehdejší biskup dr. Miroslav Novák.

Mezi prvními dárci byl Pěvecký fond zřízený tmaňským řídícím učitelem Bohumilem Douskem. Dar fondu byl vybrán z dobrovolných příspěvků při pohřbech a svatbách. Částka, kterou fond věnoval jako základ na koupi varhan, činila pět tisíc korun. Stejnou částku vložila do sbírky také rodina mlynáře Jiřího Havlíčka. Dva tisíce korun věnoval farář Antonín Koula s rodinou. I jeho syn učitel Ivan Koula daroval dva tisíce korun. Václav Houba (člen RS) tisíc korun a jiní. Přispěla i Kampelička (Spořitelni a záložni spolek v Tmani) jejíž razítko společně s podpisem starosty obce Františka Ježka potvrzují vložení částky tisíc korun. Další částky (v řádech stovek a desítek korun) byly k tomuto účelu vybrány při křtech, pohřbech, svatbách, obřadech na uctění památky za zesulé. Jsou zde zapsány i výtěžky z koncertů, které věnovali zpěváci CČE a CČSH ze Svaté, také z koncertů konajících se u příležitosti založení CČSH.

Celková částka sbírky na varhany činila 66.777 korun. Doklad firmy Menzel o ceně varhan, písemnosti, objednávka a ústní svědectví Ivana Kouly, vyvracejí domněnku, která se v místě mezi lidmi ujala a rozšířila, totiž, že varhany byly pro nedostatek financí po válce složeny z více dílů různých zničených varhan. Ivan Koula byl osobně přítomen návštěvy varhanáře pana Menzla, který prováděl v modlitebně různá měření, aby hudební nástroj, který vyrobí, vyhovoval danému místu. Dále uvádí, že doprovázel otce do Kutné Hory a zpět. „Varhany jsme s tatínkem převáželi autem na dřevoplyn. Celou cestu se příkládalo. Poté se varhany složily přímo na místě a nikdy nebyly rozebrány, jen bylo

občas nutná nějaká drobnější oprava a údržba.“¹⁸⁷

Varhany stojí dodnes na svém místě. Jsou v stavu úměrném době a potřebují větší opravu. Letos o pouti oslavily tmaňské varhany sedmdesát let od svého odevzdání Sboru Jiřího z Poděbrad a NO CČSH ve Tmani.¹⁸⁸

Varhany mají jeden manuál, jedenáct registrů, traktura je pneumatická, vzdušnice jsou kuželkové, měch, do kterého je vzduch čerpán, elektrický motor je jeden.¹⁸⁹ Motor je původní, vyrobený firmou Kreslík (Elektrotecnická továrna Brno-Královo pole)¹⁹⁰ pro firmu Menzel, jejíž logo je na motoru. Kovové píšťaly jsou vyrobeny ze zinku, cínová jsou pouze ladítka na píšťalách a konce ústí píšťal. Důvodů pro tuto variantu bylo několik. Zinek byl lehčí a levnější a části, které jsou naletované a jsou z cínu, mají lepší zvuk a lépe se tvarují, případně odolávají námaze v místech, kde by při použití zinku mohlo dojít k zápraskům. Membrány, jež byly ve varhanách použity, jsou z jemné rybí kůže. V dnešní době se používá i nově vyrobený umělý materiál, ale ten zde použit není.

3.4 Synagoga ve Všeradicích

Na rozdíl od Tmaně nebyl na této budově v době jejího nabytí CČSH žádný dluh. Synagogu si postavila všeradická židovská obec v roce 1817 nejprve jako dřevěnou stavbu, jež byla v roce 1829 vybudována z kamene. Z původních šesti židovských rodin, které obývaly dva domy, se obec rozrostla na deset domů. Ty obklopovaly malou „židovskou náves okolo synagogy.“¹⁹¹ Jedná se o menší obdélnou klasicistní budovu s valbovou střechou, orientovanou na severovýchod. Má boční hlavní vstup, předsín a ženskou galerii na západní straně. Hlavní sál má jednoduše klenutý strop se dvěma vysokými, půlkruhově zakončenými okny původně ve východní (tato byla později zazděna, dnes jsou patrné výklenky), severní i jižní stěně, dvěma malými segmentovými okny do předsíně a původně dvěma arkádami, otevřenými na ženskou galerii. Budova byla v době, kdy sloužila židovské obci, bez věže. Ta byla dostavěna až CČSH. V interiéru zůstalo zachováno několik starých dřevěných lavic se sedadly označenými malovanými písmeny hebrejské abecedy. V roce 1928 se židovská obec v důsledku dalšího poklesu počtu svých členů

¹⁸⁷) *Výpověď pamětníka Ivana Kouly*, (*20. 1. 1923) z 11. března 2017.

¹⁸⁸) Poutní bohoslužby 30. dubna 2017.

¹⁸⁹) *Revizní zpráva ze dne 7. 3. 1984*. Archiv NO CČSH Tmaň.

¹⁹⁰) Označeno též na štítku motoru.

¹⁹¹) FIEDLER, Jaroslav. Všeradice. In: *Český zápas 1989*, roč. 69, č. 44, s. 2.

rozhodla budovu synagogy prodat a z utržených peněz zřídit zvláštní fond na udržování svého hřbitova v Běštině.¹⁹² „Kolem r. 1929 se uvažovalo o dražbě nevyužité budovy. Vážný zájemce se našel až po dalším desetiletí. Byla to místní náboženská obec CČSH, jejíž příslušníci se do té doby scházeli jen v zapůjčených, nevyhovujících místnostech.

Roku 1938 církev bývalou synagogu i s vnitřním zařízením zakoupila a upravila interiér pro potřeby křesťanské liturgie.¹⁹³ Původní klasicistní skříň pro svitky Tóry tzv. Áron byla odstraněna a stěna byla opatřena pouze prostým křížem. Rovněž vyvýšené podezděné řečniště uprostřed prostoru modlitebny, obklopené zábradlím, tzv. bima, byla zrušena.¹⁹⁴

„10. července konala se slavnost otevření sboru ve Všeradicích. Sbor vznikl adaptací nepoužívané synagogy, kterou zakoupili manželé Šebkovi a věnovali účelům církve čs. Z naší náboženské obce se zúčastnili oba duchovní, velmi početné výpravy na žebřinových vozech i vlakem se dvěma korouhvemi a dvěma prapory.“¹⁹⁵ Jaroslav Fiedler v ČZ z roku 1989, uvádí jako datum slavnostního otevření Husova sboru ve Všeradicích 6. červenec 1938. Neuvádí zdroj, ze kterého čerpal. Je nepravděpodobné, že by zápis ve tmaňské kronice byl mylný, protože tmaňský farář Antonín Koula i kronikář bratr František Procházka byli hlavními aktéry a iniciátory celé slavnosti.¹⁹⁶

3.5 NO Zdice

Působení faráře Kouly na Tmani přesahovalo do okolních obcí. Jeho přičiněním, spolu s usilovnou prací jeho přítele učitele, později také faráře Františka Procházky, byla založena samostatná obec CČSH ve Zdicích. Později Zdice administrativně přejaly Tmaň.

27. února 1938 se konalo shromáždění členů NO CČSH ve Zdicích za účasti 105 osob. Na shromáždění bylo usneseno zakoupit vhodný pozemek na stavbu sboru CČSH ve Zdicích. Na konci roku podnikl místní výbor NO CČSH akci na získání osob bez vyznání

¹⁹²⁾ Dle informací z ŽMP (Židovského muzea Praha).

¹⁹³⁾ FIEDLER, Jaroslav. Všeradice. In: Český zápas 1989, roč. 69, č. 44, s. 2.

¹⁹⁴⁾ Tamtéž, s. 2.

¹⁹⁵⁾ *Zápis*, Pamětní kniha náboženské obce církve českosl. ve Tmani od roku 1921. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 51. Urny manželů Šebkových jsou umístěny v kostelíku ve výklenku na čestném místě, na protější straně je pak ve výklenku prst z obce Lidice. Kromě těchto uren zde nejsou jiné, i když v minulosti byly s největší pravděpodobností i další v chodbě kostela, kde je místnost přepažena a opatřena policemi.

¹⁹⁶⁾ *Zápis*, Pamětní kniha náboženské obce církve českosl. ve Tmani od roku 1921. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 51. „O koupi a adaptaci má značné zásluhy náš bratr farář Koula, který se radou a zkušenostmi o věc velmi zasloužil.“

pro CČSH. „Byly vydány letáky a rozdány jednotlivcům i rodinám bez vyznání“.¹⁹⁷

Dne 26. října 1945 se usnesl místní výbor CČSH ve Zdicích k zahájení kroků k vytvoření samostatné NO ve Zdicích. „Správa církve však zaujala zamítavé stanovisko.“¹⁹⁸

27. dubna 1947 byla opět zaslána žádost Diecézní radě k dalšímu řízení v této věci.

21. února 1948 sdělila DR CČSH zdickému výbor rozhodnutí Ministerstva školství o schválení zřízení NO CČSH ve Zdicích. Nová náboženská obec neměla svůj vlastní bohoslužebný prostor. „Bohoslužby konány v době předškolové v tělocvičně obecné školy, po sletu zase v Sokolovně. Protože však Sokolovna je hlavně v neděli obsazena, žádala rada s. o propůjčení tělocvičny obecné školy. Žádost nebyla vyřízena kladně a náboženská obec se musela uchýlit do nevyhovujících místností stř. školy.“¹⁹⁹

26. dubna 1949 koupila církev na stavbu sboru ve Zdicích pozemek za 15.000 Kč od Občanské záložny ve Zdicích. Pozemek byl zapsán v pozemkové knize usnesením okresního soudu ve Zdicích 31. května 1949. Stavba nebyla realizována.

3.6 Duchovní a laici NO CČSH Tmaň

Antonín Koula

Ještě jako farář katolické církve (a člen Ohniska při obnovené Jednotě katolického duchovenstva) po proslovu v katolickém kostele sv. Jiří ve Tmani vyzval zúčastněné k slibu věrnosti republice 28. září 1918.²⁰⁰ Za tento čin v této době hrozil soudní trest. Prvním duchovním a správcem NO CČSH Tmaň byl ustanoven 1. ledna v roce 1921 právě on, iniciátor vzniku CČSH ve Tmani. NO CČSH Tmaň spravoval do roku 1941.

Během jeho mnohaleté činnosti tmaňská obec rozkvetla, za jeho činnosti byl vystavěn Sbor Jiřího z Poděbrad, byla zavedena rozšířená výuka náboženství CČSH ve školách. I výuce náboženství se Antonín Koula věnoval několikrát týdně v Tmani i v blízkých a

¹⁹⁷⁾ *Zápis*, Pamětní kniha náboženské obce církve českosl. ve Tmani od roku 1921. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 51, neinventováno.

¹⁹⁸⁾ *Pamětní kniha L. P. 1947*. Náboženská obec Církve československé ve Zdicích, Zdice 1947. Archiv NO CČSH Zdice, neinventováno.

¹⁹⁹⁾ *Pamětní kniha L. P. 1947*. Náboženská obec Církve československé ve Zdicích, Zdice 1947. Archiv NO CČSH Zdice, neinventováno.

²⁰⁰⁾ Pamětní kniha náboženské obce církve českosl. ve Tmani od roku 1921. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 29, neinventováno.

vzdálenějších obcích.

Úřad vikáře

Jmenování obvodním církevním inspektorem

29. listopadu 1943 byl Antonín Koula jmenován obvodovým církevním inspektorem náboženské výuky Církve českomoravské. Změna názvu církve byla realizována výnosem Ministerstva školství a národní osvěty z 22. dubna 1940, čís. 51.310/40. Diecézní rada CČM mu vymezila i pravomoce dané platnou církevní ústavou čl. 32, odst. 2. „*Tvým právem i povinností jest dozírati na náboženskou výuku církve českomoravské v obvodech náboženských obcí církve českomoravské v Hořelicích, Hostomicích, Tmani, Žebráku a Berouně.*“²⁰¹ Dále mu vymezila práva, povinnosti, podřízenost biskupovi (správci) pražské diecéze a povinnost podávat jednou ročně zprávu o všech vyučujících na obecných a hlavních školách ve svěřeném okrsku.²⁰²

V roce 1949, tedy s odchodem Antonína Kouly do penze, se rodina Koulova z Tmaně definitivně odstěhovala. Starší syn Vladimír Koula zemřel a mladší Ivan Koula jako učitel nemohl pracovat v církvi, tudíž rodina nemohla užívat služební byt.²⁰³

Antonín Koula zemřel 23. listopadu 1965.

František Procházka

František Procházka se narodil 27. února 1896 v Trubíně.

Jáhen, řídicí učitel a legionář František Procházka byl vysvěcen na kněze dne 29. června 1930 při bohoslužbách k oslavě deseti let trvání Církve československé.²⁰⁴ Spolusvětiteli vedle patriarchy Gustava Adolfa Procházky byli Antonín Koula a předseda Rady starších Václav Houba.

Bratr Procházka byl vynikající řečník.²⁰⁵

²⁰¹) *Rozhodnutí ÚR CČM, č. j. 6787/43*, Praha- Dejvice, Gneisenauova 5, z 29. listopadu 1943. Archiv NO CČSH Tmaň.

²⁰²) Tamtéž. Doklad je opatřen razítkem Diecézní rady církve českomoravské a podpisem správce diecéze Janem Lomozem.

²⁰³) *Výpověď pamětníka Ivana Kouly*, (*20. ledna 1923) z 11. března 2017. „*Starší syn Antonína Kouly Vladimír byl velice nadějným redaktorem, zemřel však ve věku 27 let na souchotiny. Pro rodinu to byla těžká životní rána.*“

²⁰⁴) *Pamětní kniha L. P. 1947*. Náboženská obec Církve československé ve Zdicích. Archiv NO CČSH Zdice, s. 9.

²⁰⁵) *Výpověď pamětníka Jiřího Cajthamla*, (*12. února 1929) z července 2016. „*Ano, to byl výborný řečník, o poutích stával na balkoně sboru a zástupy lidí dole před kostelem poslouchaly jeho proslovy k důležitým*

F. Procházka působil jako řídicí učitel ve Stašově, a jak svědčí pamětník, pracoval „*bezplatně v náboženské obci žebrácké, vyučoval náboženství čs. ve Stašově i na měšt. škole ve Zdicích....*“²⁰⁶

„*12. listopadu vykonal br. patriarcha Dr. Procházka generální inspekci nábož. výuky na některých školách škol. okresu hořovického. Při této příležitosti vykonal inspekci u br. faráře na obecní škole a u duch. Procházky na měšťanské škole ve Zdicích.*“²⁰⁷

František Procházka ze Stašova přesídlil a usadil se s rodinou ve Zdicích, kde byl ustanoven farářem v letech 1948-1963²⁰⁸. Z korespondence mezi ním a Antonínem Koulou je evidentní, že mezi nimi bylo velmi silné přátelské pouto. Podle slov syna Ivana Kouly to bylo „ohromné přátelství“ a „bratr František navštěvoval rodinu i jedenkrát týdně“²⁰⁹. Až poválečná léta toto přátelství poněkud omezila.

Duchovní Fr. Procházka, učitel ve Zdicích, byl jako legionář předčasně pensionován a nesměl vyučovat náboženství. „*Již 18. a 19. listopadu 1939 při zatčení všech mužů ve Zdicích byl duchovní Procházka mezi 10 jinými představiteli zdickými určen k zastřelení.*“²¹⁰

„*Po dvojím výslechu na gestapu v Kladně (na udání (...) Ortelta²¹¹) bylo mu zakázáno vykonávání bohoslužeb a všech církevních úkonů. Bylo to 3. a 23. listopadu 1942. Dne 22. listopadu 1943 byl zatčen a vězněn v Kladně, na Pankráci, na Karlově nám. a v Terezíně.*“²¹²

ThDr. Rudolf Horský

Vlastním jménem Rudolf Hovádek se narodil 4. prosince 1914 ve Vamberku. S rodiči Rudolfem Hovádkem (povoláním mistr mechanik) a matkou Marií Hovádkovou (rozenou

---

výročím.“

²⁰⁶) Tamtéž.

²⁰⁷) Zápis ze dne 12. listopadu 1935, Pamětní kniha náboženské obce církve českosl. ve Tmani od roku 1921. Archiv NO CČSH Tmaň.

²⁰⁸) SALAJKA, Milan. *Proces ustavování a duchovní správy náboženských obcí Církve československé husitské 1920 až 2000*. Praha: ÚR CČSH, 2003, s. 84.

²⁰⁹) *Výpověď pamětníka Ivana Kouly*, (* 20. 1. 1923) z července 2016.

²¹⁰) Zápis, Pamětní kniha náboženské obce církve českosl. ve Tmani od roku 1921. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 63.

²¹¹) Tamtéž.

²¹²) Zápis, Pamětní kniha náboženské obce církve českosl. ve Tmani od roku 1921. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 63. Kroniku vedl sám František Procházka, který je také autorem tohoto zápisu.

Pavlišťovou) žil v České Třebové v Litomyšlské ulici č. 518.

Vystudoval státní reálné gymnázium v Hradci Králové a v České Třebové. Studium zde zakončil v roce 1933 s dobrým prospěchem.

V roce 1933 v srpnu podle potvrzení okresního úřadu v Lanškrouně z 22/8 1933, č. 3/116 přistoupil k CČSH.²¹³ Na Husovu fakultu nastoupil 4. října 1934 a I. Státní zkoušku z bohosloví složil 6. - 9. října 1936 s dobrým prospěchem. 18. října 1936 byl vysvěcen na jáhna patriarchou Gustavem Adolfem Procházkou. Od září 1936 nastoupil jako pomocný učitel v dejvické obci a 28. září 1938 byl vysvěcen v Praze na kněze patriarchou G. A. Procházkou.

V roce 1938 složil s dobrým prospěchem II. Státní zkoušku a 15. listopadu zkoušku farářskou.

Na Tmani působil jako duchovní od roku 1949 do června roku 1951. Rudolf Horský se velmi zasloužil i ve složitých letech o další rozkvět náboženské obce ve Tmani.²¹⁴ Značnou část jeho práce vyplňovala práce s mládeží.

V zápisu schůze rady starších ze dne 13. 6. 1951 se uvádí při jeho odchodu: „*Zároveň ztrácíme br. dr. Horského jako člena RS - ve funkci, která se předává sestře kazatelce Vlastě Huvarové, která převzala vedení náboženské obce ve Tmani.*“²¹⁵

V roce 1951 po odchodu z Tmaně byl R. Horský ve Slezské Ostravě instalován za biskupa. Slezské diecéze CČSH. Jeho dalšími úkoly byla práce na Husově československé fakultě bohoslovecké v Praze.

Náboženská obec ve Tmani se se svým farářem rozloučila při tradiční tmaňské pouti v neděli 29. dubna 1951 ve Sboru Jiřího z Poděbrad slavnostní poutní bohoslužbou, po které byl ve 12 hodin slavnostní oběd. Následovala „*prohlídka okolí, zvláště lomů a vápencového masívu Zlatý kůň s nedávno objevenými krápníkovými jeskyněmi.*“ Od 14 hodin se ještě konaly slavnostní poutní bohoslužby v kapli v Koněprusích a „*odpolední pobožnost ve sboru na Tmani na rozloučenou s dosavadním farářem*“.²¹⁶

²¹³) *Arch 492/1934*, Matrika bohoslovců od roku 1931, Katedra historické teologie a církevních dějin HTF UK, s. 104.

²¹⁴) *Výpověď pamětnice Jaroslavy Záleské*, (*13. května 1931) z června 2016.

²¹⁵) Kniha protokolů. Rada starších církve českosl. ve Tmani od 12. července 1925. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

²¹⁶) *Plakát*. Pamětní kniha náboženské obce církve českosl. ve Tmani od roku 1921. Archiv NO CČSH Tmaň, s. 63, neinventováno.

Vlasta Dagmar Huvarová

Kazatelka Vlasta Dagmar Huvarová, narodila se v roce 1912. Původně vypomáhala při činnosti v NO Tmaň od roku 1950 faráři R. Horskému. Po jeho odchodu jí byla NO svěřena.²¹⁷ Po osobních neshodách opustila svůj úřad v roce 1952. Později působila v CČSH v Dobříši (1952-1954), v Mníšku pod Brdy (1954- 1957) a v Nové Vsi.²¹⁸

František Plaček

Narodil se v roce 1903. Farářem na Tmani byl ustanoven v roce 1952, působil zde až do roku 1963.²¹⁹ Původně spravoval Náboženskou obec v Žebráku (1946-1952), kde nahradil od roku 1946 faráře Antonína Poštu. Dle pamětníků nebyl tento farář na Tmani příliš oblíben a v době jeho činnosti zde ubylo také mnoho členů obce. Věřící mu nedůvěřovali.

Miroslav Fiedler

Narodil se 27. 8. 1932 v Děčíně. Otec Karel Fiedler pracoval jako mistr u ČSD, matka Terezie, za svobodna Sýkorová. Rodina žila v Rakovníku v Žižkově ulici č. 352.

Miroslav Fiedler vystudoval gymnázium a 1. října 1950 zahájil studia bohosloví na HČBF. Příslušníkem CČSH byl od narození. Na kněze byl vysvěcen dne 10. října 1954 v Praze patriarchou prof. Františkem Kovářem. Spolusvětiteli byli prof. F. M. Hník a místopředseda ÚR CČSH František Plechatý. V roce 1954 byl ustanoven v Hostomicích, kde byl až do roku 1972, přičemž od roku 1954 do roku 1956 vykonával vojenskou službu.

Tmaňské obci se věnoval od roku 1961 a dva roky také dojížděl do Žebráku. V roce 1973 mu byl svěřen sbor Ústí nad Labem (také Střekov, Teplice a Teplice – Trnovany).

²¹⁷) *Zápis ze schůze 13. 6. 1951.* Kniha protokolů. Rada starších církve českosl. ve Tmani od 12. července 1925. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

²¹⁸) SALAJKA, Milan. *Proces ustavování a duchovní správy náboženských obcí Církve československé husitské 1920 až 2000*, Komentovaný přehledný manuál, Praha: ÚR CČSH, 2003, s. 116.

²¹⁹) SALAJKA, Milan. *Proces ustavování a duchovní správy náboženských obcí Církve československé husitské 1920 až 2000.* Praha: ÚR CČSH, 2003, s. 152.

Mgr. Jan Židlický

Jan Židlický se narodil v roce 1943. V době svého ustanovení na Tmani, byl mladým farářem. Oživil náboženskou obec a od roku 1973 vzbudil i zájem Státní bezpečnosti, která založila spis pod názvem „Akce kalich“. Na svůj úřad faráře byl nucen rezignovat. V roce 1976 službu přerušil z politických důvodů a od roku 2000 působí opět jako duchovní. Nejprve byl v Hradci Králové, nyní je v Praze na Starém Městě. Dnes je vikářem a jako farář je ustanoven na Malé Straně.

Miroslav Mévald

Miroslav Mévald se narodil v roce 1946. Nejprve byl ustanoven v roce 1975-76 v Kněževsi, poté od roku 1976 na Tmani a v Hostomicích²²⁰. S ním po naději na obnovu obce ve Tmani přišlo opět období úpadku. Vedle společenského nastavení na tento vývoj působily i časté změny osob farářů i nenaplněné naděje věřících. Miroslav Mévald ukončil svou činnost na Tmani na žádost vikářky Mgr. Růženy Adamové. Vzala si vyprázdněnou NO CČSH na starost.

Mgr. Růžena Adamová (vikářka)

Je současnou farářkou NO CČSH Tmaň. Narodila se 14. června 1956 v Praze v rodině CČSH. Výchova v rodině nasměrovala její vývoj. Po úspěšném absolvování bohosloví na HČBF, přijala 2. října 1977 kněžské svěcení od patriarchy PhDr. Miroslava Nováka. Spolusvětitelem byl biskup Miroslav Duchánek²²¹. Od roku 1977 byla ustanovena ve Zdicích, Žebráku a dále také na Tmani.

Růžena Adamová se stala v roce 1990 vikářkou a v roce 1992 požádala o ustanovení farářkou ve Tmani, poté co při revizi shledala místní sbor v nepříliš utěšeném stavu.²²² V

²²⁰) SALAJKA, Milan. *Proces ustavování a duchovní správy náboženských obcí Církve československé husitské 1920 až 2000*. Praha: ÚR CČSH, 2003, s. 142.

²²¹) SALAJKA, Milan. *Proces ustavování a duchovní správy náboženských obcí Církve československé husitské 1920 až 2000*, Komentovaný přehledný manuál, Praha ÚR CČSH, 2003, s. 102.

²²²) *Revizní nález ze dne 23. 6. 1992 za dobu 1. 1. 1988 do 31. 12. 1991*. Archiv NO CČSH Tmaň.

této době také započala spolupráce se sestrou Jaroslavou Záleskou (předsedkyní RS).

Farářka Růžena Adamová započala obnovu NO CČSH ve Tmani spoluprací s rodinami zakladatelů obce, podařilo se jí tím přivést k životu a navázat na přerušenu tradici.

Jana Šmardová Koulová

Narodila se 4. 10. 1972 v České Lípě, vyrůstala ve Sloupu v Čechách v ateistické rodině. Otec Václav Koula pochází z Kamenných Žehrovic u Kladna, matka Jiřina Koulová, rozená Stará, pochází původně z pražských Záběhlic.

Jana Šmardová Koulová je příslušnicí CČSH až po vlastním rozhodnutí ve zralé věku. Po absolvování Střední umělecké školy sklářské v Kamenickém Šenově a práci v oboru, vystudovala Husitskou teologickou fakultu UK a obhájila v roce 2012 bakalářský titul, nyní pokračuje ve studiu magisterském. Od roku 2009 žila v obci Všeradice. V roce 2011 byla ustanovena jako pastorační asistentka v NO Žebrák pro práci s dětmi. Zde také mohla využít své předchozí výtvarné vzdělání a pomoci tím při přípravě misijní katecheze ilustracemi krátkých příběhů. V té době také zahájila kulturní akce v rámci projektu NO CČSH v Žebráku, ve všeradickém kostelíku za podpory místních aktivistů, OÚ Všeradice a MŠ Všeradice a ZŠ a MŠ Osov.

Od roku 2013 nástup na mateřskou dovolenou a v roce 2015 ustanovení kazatelkou na Tmani, kde od té doby žije s dětmi na faře.

Znovu přijetí DR po návratu z rodičovské dovolené od 1. prosince 2016 a dále práce 0,5 úvazku na 1,0 od 1. ledna 2017.

Pod vedením sestry farářky Růženy Adamové spolu slouží při bohoslužbách, vykonává pobožnosti a realizuje samostatné i společné kulturní projekty v rámci místní náboženské obce i v rámci diecéze. Spolupracuje s OÚ Tmaň, se ZŠ a MŠ Tmaň, ZŠ a MŠ Suchomasty, OÚ Všeradice a MŠ Všeradice a ZŠ a MŠ Osov.

Laici:**Ivan Koula**

Ivan Koula se narodil dne 20. 1. 1923. Členem CČSH je od narození, pokřtěn byl patriarchou Karlem Farským, na jeho přání.

V rodině otce faráře Antonína Kouly a matky Anny Koulové, rozená Kultové, neměli snadný život, ale žili jej ve víře, pokorně a s láskou. Z tohoto svazku se narodil ještě syn Vladimír, ten však zemřel ve 27 letech po dlouhé, neúspěšné léčbě plicního onemocnění.

Studia na berounském gymnáziu zakončil Ivan Koula maturitní zkouškou, následovaly čtyři roky studií práv v Praze na UK, ze kterých byl po prověrkách v roce 1949 (společně s dalšími 3.199 studenty) vyloučen z politických důvodů, „*protože jsem na Tmani volil „bílým lístkem“ pro nesouhlas s nastupujícím režimem.*“²²³ V té době mu zbývaly dvě poslední zkoušky do ukončení studia. V roce 1990 byl studijně rehabilitován a byl mu udělen titul JUDr., který však z morálních důvodů neužívá, jelikož studia řádně neukončil.

V době studií práv, ale i dříve, vypomáhal otcí při bohoslužbách. Především hudebním doprovodem na harmonium. Po koupi varhan do sboru na Tmani²²⁴ zvládl i umění hry na tomto hudebním nástroji.

Náboženství CČSH vyučoval v době studií práv na obecné škole v Chodouni, na měšťanské škole ve Zdicích²²⁵, na obecných školách v Černíně, Koněprusích, Svaté, Litni a měšťanské škole v Litni ve školním roce 1946/47.²²⁶

V roce 1949 musel narukovat na dva roky na vojnu. Po skončení vojenské služby nastoupil jako učitel na druhém stupni. Od roku 1951 v Karlových Varech (tři roky), následovaly tři roky na škole v Suchomastech. Učitelskou dráhu završil na škole ve Zdicích, kde působil až do roku 1983, kdy odešel do důchodu.

Až doposud byl hlavním pořadatelem slavnostních koncertů společně se sestrou farářkou Růženou Adamovou a je stále kronikářem NO CČSH Tmaň.

---

²²³) *Výpověď pamětníka* Ivana Kouly, (*20. 1. 1923) z června 2016.

²²⁴) Ivan Koula byl hlavním iniciátorem (společně s Bohumilem Douskem) myšlenky vybavit sbor varhanami.

²²⁵) *Rozhodnutí ze dne 3. ledna 1947* výnosem ze dne 22. listopadu 1946, číslo II/5 4454/1 z r. 1946 schválila Zemská školní rada v Praze ve školním roce 1946/47 vyučování náboženství československému, za odměnu podle čl. IV. zák. čís. 251/1922 Sb.. Archiv NO CČSH Tmaň.

²²⁶) *Rozhodnutí Okresního školního výboru v Berouně ač. 2 dne 3. ledna 1947* výnosem ze dne 22. listopadu 1946, číslo II/5-4454 z r. 1946 schválila Zemská školní rada v Praze, za odměnu podle čl. IV. zák. čís. 251/1922 Sb.. Archiv NO CČSH Tmaň.

Erik Šilhavý

Narodil se 12. července 1975. Otec Ing. Jindřich Šilhavý žije v Ústí nad Labem a matka Ing. Milena Šilhavá žije v obci Chrášťany. Rodiče jsou v penzi a jsou římskokatolického vyznání. Erik Šilhavý vystudoval Střední škola stavební v Ústí nad Labem, poté Střední policejní školu MV Praha a Univerzitu Jana Ámose Komenského v Praze. Trvale žije v obci Tmaň.

Pro křest se rozhodl až v dospělém věku. V dubnu 2016 byl pokřtěn ve Sboru Jiřího z Poděbrad při slavnostní poutní bohoslužbě. K této příležitosti daroval NO CČSH Tmaň dva prapory.

Velice se zasloužil o oživení NO CČSH Tmaň, v roce 2012 byl iniciátorem uspořádání vánoční pobožnosti se zpíváním dětí, která se stala tradicí, spolupracoval s farářkou Růženu Adamovou při zajišťování rekonstrukce střechy sboru, při jednání s Ministerstvem kultury ve věci uznání statusu kulturní památky pro Sbor Jiřího z Poděbrad apod.

Rady starších

předsedové:

Jiří Havlíček (nar. 1918) ve funkci od 8. ledna 1948 do 30. prosince 1955

Václav Špírek (nar. 1886) ve funkci od 24. února 1956 do 22. února 1959

Václav Macourek (nar. 1903) ve funkci od 28. února 1960 do 31. prosince 1962

Jan Kulhavý (nar. 1887) ve funkci od 24. února 1963 do roku 1967 (+)

Antonín Vaněček (nar. 1900) ve funkci od 3. dubna 1968

tajemníci:

Rudolf Horský (nar. 1914) ve funkci od 1. října 1949 (odstěhoval se)

František Plaček (nar. 1903) ve funkci od 1. dubna 1952 do 30. října 1963

Fiedler Miroslav (nar. 1932) ve funkci od 1. listopadu 1963 do 31. prosince 1972

pokladníci:

Bohumil Dousek (nar. 1902) ve funkci od 19. února 1950 do 31. prosince 1954

František Haas (nar. 1930) ve funkci od 28. února 1954 do 31. prosince 1960

Rudolf Bestendig (nar. 1892) ve funkci od 31. prosince 1960 do 1968 (odstěh.)

Marie Svobodová (nar. 1906) ve funkci od 27. února 1972

Současná RS:**Jaroslava Záleská**

Je současnou předsedkyní Rady starších NO CČSH Tmaň. Narozená 13. května 1931, rozená Svobodová, vystudovala Rodinnou školu. Do Tmaně se přistěhovala v roce 1948. V roce 1949 byla na doporučení zdicického faráře Františka Procházky (v této době byla Tmaň administrována ze Zdic) vyslána na tříměsíční kurz pro učitele náboženství. Tento pobyt s výukou byl placen náboženskou obcí. V roce 1950 byla Jaroslava Svobodová sezdána farářem F. Procházkou (za přítomnosti br. faráře Rudolfa Horského a sestry kazatelky Vlasty Dagmar Huvarové) se Stanislavem Záleským.²²⁷

Stanislav Záleský, řidič ČSD, Koněprusy č. 43 a Jaroslava Svobodová, učitelka čs. m., Koněprusy čp. 43, sňatek 22. října 1950.

V letech 1949 do roku 1951 vyučovala náboženství nejprve ve Tmani a Suchomastech I., II., III. a IV. třídu, v Koněprusích, stejně tak v nedaleké Chodouni. Vyučovala i dvě třídy ve Zdicích a ještě v roce 1951 navštěvovala i vzdálenější školu ve Svatém Jáně pod Skalou. Dojížděla i na školy do Tetína, Závodí, Vráže a Loděnice.

Po příchodu br. faráře Horského na Tmaň navštívila několikrát setkání mládeže, jež pořádal. Brzy na to odešla na mateřskou dovolenou a zůstala v domácnosti. Později pracovala na vápence ve Tmani. Dcera se jí narodila v roce 1952, pokřtěna byla doma. Je členkou Rady starších od roku 1992.

---

²²⁷) *Knihy snubních prohlášek, Sv. III. Od 28. května 1939, č. 4., s. 163. Archiv NO CČSH Tmaň.*

Mgr. Dita Laudová

Je současnou finanční zpravodajkou Rady starších NO CČSH Tmaň.

Dita Laudová rozená Havlíčková pochází z rodiny mlynáře Josefa Havlíčka, jednoho z hlavních podporovatelů a členů NO CČSH Tmaň.²²⁸ Narodila se 19. 1. 1972 a žije v Praze. Do Havlíčkova mlýna jezdí na víkendy a zděděnou čtvrtinu mlýna rekonstruuji společně s rodinou. Vystudovala Husitskou teologickou fakultu UK v oboru Religionistika a pedagogika. Dnes učí na ZŠ v Dobřichovicích I. a II. stupeň. Studuje na Západočeské univerzitě v Plzni učitelství I. stupně základní školy. Společně s manželem Štěpánem Laudou (narozen 12. 7. 1968), hudebníkem, houslistou v Prague Radio Symphony Orchestra, pomáhá s organizací kulturních akcí (výstav, koncertů). Oba manželé jsou aktivními členy CČSH.

Marie Záhoříková

Je členkou Rady starších NO CČSH Tmaň. Marie Záhoříková se narodila 6. ledna 1962 v Berouně, v témž roce byla pokřtěna v CČSH. Otec Václav Záhořík pracoval jako zedník, matka Marie Záhoříková rozená Vrbová, je i nadále aktivní členkou náboženské obce. Členy CČSH byli oba rodiče. Vystudovala SEŠ a pracuje jako účetní na MěÚ Beroun. Trvale žije v obci Koněprusy blízko obce Tmaň.

3.7 Práce s mládeží (zapojení duchovních ve školství)

Výuce náboženství CČSH ve školách se plně věnovali br. farář Antonín Koula. Učil na Tmani, ve Zdicích, v Koněprusích, v Chodouni a ve Stašově. Výuku náboženství vykonával už jako farář církve římskokatolické.²²⁹ Doba, kdy působil na Tmani farář Antonín Koula byla i pro tuto oblast nejplodnější.

Na tmaňské škole a v Suchomastech vyučoval náboženství řídící učitel Bohumil Dousek, člen CČSH. Kromě faráře Františka Procházky, byl tento úkol svěřen také synovi

²²⁸) Kniha snubních prohlášek. Archiv NO CČSH Tmaň.

²²⁹) Viz. Kap. 3. 4 Duchovní a laici NO CČSH Tmaň, Ivan Koula.

faráře Ant. Kouly. Ivan Koula vyučoval náboženství na Tmani a v okolí od dob studií na UK.²³⁰

Dalšími učiteli náboženství byli laici Marie Svobodová a Jaroslava Záleská, kazatelka Vlasta Dagmar Huvarová, faráři Rudolf Horský (Hovádek), František Plaček a Miroslav Fiedler.

Práci s mládeží v NO CČSH ve Tmani se dařilo za působení faráře Rudolfa Horského. Mládež se scházela pravidelně ve sboru (i několikrát v týdnu). „*Duchovní péče o děti a mládež mimo školu a v prostředí sboru je charakteristická pro úsilí dr. Rudolfa Horského.*“²³¹

K systematickému rozvoji duchovní péče přímo ve sborech, tedy v mimoškolním prostředí, došlo po 2. světové válce zásluhou R. Horského.²³² Ten později na HČBF získal profesuru praktické teologie.

Jednota mládeže

Doklady o mládežové organizaci NO CČSH Tmaň jsou uchovány především z doby po 2. světové válce.

Starší děti se scházely na faře pravidelně od listopadu 1949 jednou týdně. Mladší děti se scházely v klubovně mládeže u farního úřadu ve Tmani i několikrát týdně. Jednalo se převážně o žáky z III., IV. A V. třídy obecné školy ve Tmani. Záznamy o jejich aktivitách byly vedeny v NO CČSH Tmaň od 6. listopadu 1951 do 30. ledna 1952.²³³

Náplní schůzek byly úvodní promluvy, modlitby, soutěže ve zpěvu, čtení a společenské hry. Na schůzkách byla připravována pásma zpěvu a recitací k zvláštním příležitostem církevního roku např. ke *dni Bible*²³⁴. Připomínala se různá historická výročí např. památka Bílé hory, odkaz Jana Ámose Komenského. V roce 1952 bylo přihlášeno do mládeže na Tmani 19 dětí. Jejich akce navštívily i děti z Křižatek²³⁵.

²³⁰) *Výpověď pamětníka Ivana Kouly*, (*20. ledna 1923) z června 2016.

²³¹) BUTTA, Tomáš. *Kapitoly z katechetiky*. Nástin náboženské výchovy a vzdělávání, Praha 2012, s. 95; také *Kniha protokolů*. Rada starších církve českosl. ve Tmani od 12. července 1925. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

²³²) BUTTA, Tomáš. *Kapitoly z katechetiky*. Nástin náboženské výchovy a vzdělávání, Praha 2012, s. 95; *Činnost mládeže čsl. Církve ve Tmani*. Archiv NO CČSH Tmaň.

²³³) *C.Č.S. Vzpomínky*. Oznámení bohoslužeb od roku 1923. Archiv NO CČSH Tmaň. Končí Novým rokem 1952.

²³⁴) *Zápis ze dne 7. listopadu*, *Činnost mládeže čsl. Církve ve Tmani*, *Shromáždění mládeže*. s. 7. Archiv NO CČSH Tmaň.

²³⁵) *Činnost mládeže čsl. Církve ve Tmani*. I. *Shromáždění dětí z Křižatek*, s. 30. Archiv NO CČSH Tmaň.

3.7.1 Pěvecký sbor a hudební doprovod

Ve čtyřicátých letech hrával na harmonium při bohoslužbách i jiných příležitostech František Šrettera. Ten také vedl pěvecký sbor v NO CČSH Tmaň. V Koněprusích se v této době místnímu pěveckému sboru věnovali bratři Bohumila a František Kašičkové.

3.7.2 Divadelní ochotnický spolek

Divadelní odbor Sokola ve Zdicích sehrál s místními ochotníky dne 29. června 1930 při oslavách desátého výročí založení CČSH historickou hru Josefa Kajetána Tyla Jan Hus.²³⁶ Tmaň měla vlastní Divadelní spolek ochotníků, které vedl řídicí učitel Bohumil Dousek.²³⁷ Divadelní spolek ochotníků byl obecní, ne církevní, což se odrazilo i při výběru témat divadelních her na vesnici. Lehký žánr, divadelní fraška, osudy prostých lidí byly pro diváky lákavé.²³⁸ Během tří let (1924 - 1926) bylo odehráno dvanáct představení, která navštívilo průměrně 170 diváků.

3.7.3 Regionální periodikum CČSH Husitské Podbrdsko

Husitské Podbrdsko byl časopisem, který vycházel 6 krát ročně mezi lety 1931-1941. V roce 1941 bylo jeho vydávání zakázáno. Časopis řídila redakční rada v čele s Františkem Kalousem (vikářem CČSH pro tuto oblast)

Poslední výtisk z časopisu je z května 1941 (ročník X., číslo 5).

Periodikum Husitské Podbrdsko vzniklo z potřeby informovat širokou veřejnost o dění v náboženských obcích v podbrdském regionu. Nekladlo si za cíl stát se časopisem odborným, přesto zde i tyto články vycházely, včetně statí zaměřených na historii a významné osobnosti naší historie. Husitské Podbrdsko bylo především časopisem, který se

²³⁶) Příloha č. 5. *Plakát*. Archiv NO CČSH Tmaň.

²³⁷) Bohumil Dousek (* 1902).

²³⁸) ZAJÍČEK, František. *Pamětní kniha obce Tmaň, Tmaň 1922 – 1956*. Archiv OÚ Tmaň. „Zabředli jsme v přílišnou jednostrannost ve výchově politické a třídní, které všeobecnou výchovu kulturní míst. osvětovou komisí přinášenu ubíjejí, ba pomluvou jedinců a agitací pracují proti ní. Proto činnost její omezila se na několik divadelních představeních, jichž nebylo mnoho, neboť titíž lidé působící v osvětové komisi působí i ve sboru dobrovolných hasičů.“

orientoval na pastoraci, vyučování laiků a přinášel svým čtenářům zprávy z podbrdského vikariátu. V úvodu čísla bývala otištěna báseň z tvorby faráře Františka Kalouse, často i postila, případně zprávy z diecézní rady. Věřící se prostřednictvím periodika dozvídali o bohoslužebném životě v NO CČSH, návštěvách vikáře, významných výročí, kulturních akcích.

Do časopisu, kromě redakční rady, jejíž členové články nejen redigovali ale i tvořili, přispívali faráři jednotlivých NO CČSH. Častým tématem příspěvků byly vzpomínky na budování sborů a náboženských obcí. Zvláště v těžkých dobách válečných sloužily tyto články k duchovní podpoře věřících a jejich utvrzení ve víře. Z obavy podporování národního cítění prostřednictvím tisku, bylo Husitské Podbrdsko cenzurováno a později, v roce 1941, bylo jeho vydávání úplně zakázáno.

3.8 Budova sboru a její různá využití v proměnách času

NO CČSH Tmaň se snažila již od vzniku sboru pokrýt své potřeby alespoň pronájmem některých místností, Činila tak s ohledem na běžný chod fary a bohoslužebný život i v době zásadního omezení své duchovní činnosti.²³⁹

3.8.1 Pronájmy

Od roku 1948 byly prostory ve farní budovy pronajaty místní kampfeličce. Její vedení se zavázalo platit obci 1000 korun ročně, což nedodrželo. Vzhledem k tomu, že měla obec u kampfeličky v té době dluh 25.004 Kč, došlo k dohodě a požadovaná částka byla odečtena od dluhu a ten byl tímto snížen na 22.004 korun.²⁴⁰

V roce 1958 bylo přízemí budovy pronajato Krajské správě spojů pro poštovní úřad. V dalších místnostech byla dětská poradna ÚNZ (Beroun). Proto došlo k přesunutí úřadovny faráře do I. patra.

Od 1. ledna roku 1981 využívalo část prostor fary Okresní muzeum v Berouně.²⁴¹

²³⁹) Kniha protokolů. Rada starších církve českosl. Ve Tmaň od 12. července 1925. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

²⁴⁰) *Zápis ze schůze RS 23. července 1951*, Kniha protokolů, Rada starších církve československé. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

²⁴¹) Nájemní smlouva č. j. 72/81 sepsaná v Berouně dne 18. února 1981 duchovním Miroslavem Mévaldem s

Prostory byly po vypovězení nájemní smlouvy nájemcem ke dni 28. března. 2002 v nevyhovujícím stavu.

3.8.2 Nutné opravy a změny ve sboru

Od výstavby sboru prošla budova většími či menšími úpravami z důvodů změn nájemců, přirozeného stárnutí budovy, ale i povětrnostních vlivů. V roce 1949 po odchodu faráře Antonína Kouly do penze, byla provedena rekonstrukce bytu faráře. V padesátých letech jednala NO CČSH Tmaň se stavebním poradcem Dr. Ing. Rabensteinem, který provedl návrh na opravu a úpravu sboru.²⁴² V této době se jednalo také o zavedení vodovodu, ale ten byl napojen až později. Elektroinstalace prošla rekonstrukcí v roce 1979,²⁴³ dalšími pak po roce 1992 a 2015.

Objekt prošel generální opravou v roce 1980 – 83.²⁴⁴ Práce pro zavedení plynu do budovy sboru byly provedeny berounskou firmou Thermoservis v dubnu 1995.

23. května 2005 došlo k dohodě mezi NO CČSH Tmaň a Obecním úřadem ve Tmani, zastoupeným v té době starostou Antonínem Plátěnkou o bezplatném užívání pozemku k. ú. Tmaň č. 127/51 o výměru 6 m², na dobu deset let, pro umístění autobusové zastávky.

V roce 2016 byla za finanční podpory OÚ Tmaň a DR CČSH zrekonstruována část střechy nad obytným prostorem fary.

Janou Čapkovou ředitelkou Okresního muzea v Berouně dle vyhl. 98/Sb. z r. 1967§ 8.

²⁴²) Základní arch 2. Archiv NO CČSH Tmaň. Zde i návrh výstavby kolumbária, který nebyl realizován.

²⁴³) Tamtéž.

²⁴⁴) *Revizní zpráva ze dne 7. března 1984.* Archiv NO CČSH Tmaň.

4. Závěr

Současnost a vyhlídky do budoucna NO CČSH ve Tmani

Náboženská obec má v současnosti asi třicet věřících. Ještě v roce 1984 je uváděno 156 evidovaných členů s průměrnou účastí sedmi věřících na bohoslužbách, v roce 1992 to bylo 66 evidovaných členů s průměrnou účastí dvou věřících na bohoslužbách.²⁴⁵ V Koněprusích to bylo roku 1992 6-8 věřících na bohoslužby však přichází jen zřídka všichni.²⁴⁶

Největší přínos má pro NO Tmaň pořádání koncertů, poutí a jiných akcí, jež jsou navštěvovány ve větším počtu.

Náboženská obec potřebuje místo ke shromažďování. Budova existuje, ale její stav není dobrý. Rada starších žádá v současnosti o finanční podporu na realizaci opravy vstupního schodiště na zahradu, které je v havarijním stavu a dovybavení klubovny Dětského centra Světlušky.

V nejbližší době čeká sbor rekonstrukce věže, která je ve velmi špatném stavu. Přípravuje se rekonstrukce celé budovy sboru.

NO CČSH ve Tmani se aktivně zapojuje do dění v obci spoluprací s OÚ Tmaň, dále v oblasti diakonie a sociální činnosti, pastorage. V prosinci 2015 vzniklo při NO CČSH Tmaň Dětské centrum *Světlušky*, jež nabízí volnočasové aktivity pro děti, v duchu křesťanské mravní výchovy. DC Světlušky vytvořilo a zrealizovalo v roce 2017 pět kulturních projektů ve spolupráci s dalšími subjekty a tří projektů se účastnilo. Tyto aktivity přivádějí do sboru veřejnost.

V roce 2016 se konala významná oslava 90. let otevření sboru. Přinesla kladnou odezvu ze strany veřejnosti, další podporu ze strany DR a ÚR CČSH a tmaňského OÚ, v rámci které byla v prosinci 2016 dokončena první etapa opravy střechy sboru. Cílem NO CČSH ve Tmani je dokončení oprav budovy sboru, oživení náboženské obce. S tím do budoucna souvisí i pravidelné konání bohoslužeb jednou týdně oproti současnosti, kdy se bohoslužby konají jednou za čtrnáct dní.

K cílům vedení NO CČSH patří i uspořádání archívu NO, knihovny a výstupem by měla být také publikace k 100. výročí založení CČSH a následně k 100. výročí založení NO CČSH ve Tmani.

²⁴⁵) *Revizní nález z 2. října 1985 a Revizní nález z 23. června 1992, za přítomnosti faráře Miroslava Mévalda a za okrs. radu far. Růženy Adamové. Archiv NO CČSH Tmaň.*

²⁴⁶) *Tamtéž. Koněprusy jsou dalším bohoslužebným střediskem, kde se konají bohoslužby v průměru 4x ročně ve hřbitovní kapli, která byla církví vybudována ve dvacátých letech.*

Napadá mě v této souvislosti mnoho z Písma, ale zakončuji slovy písně:

*„Pomoz mi, můj Pane, abych nežil planě,
abych nežil planě, tam, kde chceš mě mít...“²⁴⁷*

ThDr. Karel Farský:

„Kdo myslil, že dýše a žije jen pro sebe, aby sám svůj život zvelebil na úkor druhých vykořistěním druhých, ten ztratí svůj život, přijde o něj, dožije a odejde a nebude znát, že tu byl. Protože žítí, znamená být užitečný a prospěšný. A člověk žije jen tolik, na kolik je užitečný. Náplní života jest položiti jej „pro Krista“, tj. pro ty ideály, kterým on učí, pro lásku k lidem.“²⁴⁸

---

²⁴⁷) *Zpěvník CČSH*. Praha: CČSH, Blahoslav, 8. vyd. 2015. Píseň č. 312 *Pomoz mi můj Pane* s. 585, hudba - Hans Puls, text - Gustav Lohman, s překladem Miroslava Heryána.

²⁴⁸) FARSKÝ, Karel. *Postila*. In: Český zápas 1922, roč. 5, č. 27. Spolužák a přítel Antonína Kouly.

Seznam použité literatury

Prameny:

C. Č. S. Vzpomínky. Oznámení bohoslužeb od roku 1923, (končí Novým rokem 1952). Archiv NO CČSH Tmaň.

Činnost mládeže čsl. Církve ve Tmani. Archiv NO CČSH Tmaň.

Doklad Okresního školního výboru ač.: 5088/46 ze dne 27. srpna 1946, výnos *Zemské školní rady v Praze ze dne 8. srpna 1946 číslo II/5 – 124/271 z r. 1946.* Archiv NO CČSH Tmaň.

Kniha protokolů. Rada starších církve českosl. Ve Tmani, od 12. července 1925. Archiv NO CČSH Tmaň.

Kniha snubních prohlásek. Archiv NO CČSH Tmaň.

KOULA, Antonín. *Vpomínky na br. Dr. Karla Farského. Husitské Podbrdsko, 3. roč., (1934), č. 2.*

Kronika náboženské obce církve československé ve Tmani od roku 2000. Archiv NO CČSH Tmaň.

Oznámení Kuratoria Vyrovnávacího fondu: o splacení zápůjčky ve výši 171.700 korun z roku 1941, 7807/52-III/2-B-Hč. ÚAM CČSH, Praha.

Pamětní kniha do níž se zapsali ti, kteří svým darem přispěli ku zřízení varhan do sboru CČS Jiřího z Poděbrad v Tmani, Tmaň 1947. Archiv NO CČSH Tmaň.

Pamětní kniha farní osady Tmaňské založena v r. 1896 za panování Františka Josefa I., Tmaň 1896 – 1961. Archiv ŘK církve na Tmani.

Pamětní kniha náboženské obce církve československé ve Tmani od roku 1921. Archiv NO CČSH Tmaň.

Pamětní kniha L. P. 1947. Náboženská obec Církve československé ve Zdicích. Archiv NO CČSH Zdice.

Pamětní kniha . Archiv NO CČSH v Žebráku.

PROCHÁZKA, František. *Z kroniky Náboženské obce tmaňské.* Knihovna husitského Podbrdská č. 3, Příbram 1941. Archiv NO CČSH Tmaň.

PROCHÁZKA, František. *Z válečného deníku.* In: *Stráž Podbrdská: časopis československé strany socialistické v Berouně.* Beroun: Místní organizace Československé strany socialistické, 1923-1938. SOKA Beroun.

Revizní nález ze dne 23. 6. 1992 za období od 1. 1. 1988 do 31. 12. 1991. Archiv NO

CČSH Tmaň.

Revizní nález ze dne 2. 10. 1989 za období od 1. 1. 1982 do 31. 12. 1989. Archiv NO CČSH Tmaň.

Revizní zpráva ze dne 7. 3. 1984 s podpisem správce faráře Miroslava Mévalda a předsedou okrsku M. Zelenky. Archiv NO CČSH Tmaň.

Rozhodnutí Okresního školního výboru v Berouně č. 2 dne 3. ledna 1947 výnosem ze dne 22. listopadu 1946, číslo II/5-4454 z r. 1946 schválila Zemská školní rada v Praze. Archiv NO CČSH Tmaň.

Rozhodnutí Okresního školního výboru č. 3551/46 ze dne 26. srpna 1946 o opatření Zemské školní rady v Praze k vyplacení odměn a cesného za vyučování náboženství československého ve školním roce 1945/46. Archiv NO CČSH Tmaň.

Učení náboženství křesťanského pro věřící Církve československé, *Knihy protokolů*. Rada starších církve československé. F445 S150.

Výnos Okresního školního výboru v Hořovicích číslo: 4846/46 dne 3. ledna 1947 výnosem ze dne

22. listopadu 1946, číslo II/5 4454/1 z r. 1946 schválila Zemská školní rada v Praze ve školním roce 1946/47 vyučování náboženství československému). Archiv NO CČSH Tmaň.

ZAJÍČEK, František. *Pamětní kniha obce Tmaň, Tmaň 1922 – 1956. Archiv OÚ Tmaň*

Základní arch 1. Archiv NO CČSH Tmaň.

Základní arch 2. Archiv NO CČSH Tmaň.

Zápisník Sboru dobrovolných hasičů v Louníně, Lounín 1913. Archiv OÚ Tmaň

Zápisy o schůzích rady starších náboženské obce církve československé od 12. července 1925. Archiv NO CČSH Tmaň.

ZVONARĚ, Ladislav. *Historie kostelů Římskokatolické farnosti Žebrák, u příležitosti 15. výročí příchodu P. Zbigniewa Ponichtery do České republiky. Žebrák, 2010. s 40. ISBN 978-80-260-1660-1.*

Svědectví :

Výpověď pamětnice Jaroslavy Záleské, (*13. května 1931) z června 2016.

Výpověď pamětníka Jiřího Cajthamla, (*12. února 1929) z července 2016.

Výpověď pamětníka Ivana Kouly, (*20. ledna 1923) z 11. března 2017.

Výpověď pamětníka Ivana Kouly, (*20. ledna 1923) z června 2016.

Výpověď farářky Růženy Adamové, (*14. června 1956) z 8. května 2017.

Korespondence:

Rozhodnutí jmenování Antonína Kouly školním inspektorem, Č. j. 6787/43, Praha- Dejvice, Gneisenauova 5, z 29. listopadu 1943. Archiv NO CČSH Tmaň.

Dopis z prosince 1926. Antonín Koula H. Hermanovi. Archiv NO CČSH Tmaň, neinventováno.

Fond korespondence Dr. Karla Farského, sign. AII – 17, sv. č. 386. ÚAM CČSH, Praha.

Fond korespondence Dr. Karla Farského, sign. AII – 40, sv. č. 1651. ÚAM CČSH, Praha.

Fond korespondence Dr. Karla Farského, sign. AII – 36, sv. č. 1435. ÚAM CČSH, Praha.

Fond korespondence faráře Antonína Kouly. Archiv NO CČSH, Tmaň.

Korespondence, upozornění č. 269 z katolického farního úřadu v Borku ze dne 21. června roku 1933 katolického faráře Josefa Tichovského. Archiv NO CČSH, Tmaň.

KOVÁŘ, František. *Deník z 15. prosince 1932*, RAFK.

Osobní složka Antonína Kouly, Personální odbor ÚR CČSH, Praha.

Odborná literatura:

BUTTA, Tomáš. *Kapitoly z katechetiky: nástin náboženské výchovy a vzdělávání*. Praha: CČSH, 2012. 110 s. Duchovní péče. ISBN 978-80-7000-076-2.

FIEDLER, Jaroslav. *Všeradice*. In: Český zápas 1989, roč. 69, č. 44. ISSN 0323-1321.

FARSKÝ, Karel. *Postila*. In: Český zápas 1922, roč. 5, č. 27. ISSN 0323-1321.

FARSKÝ, Karel. *Přelom: Příspěvek k dějinám vzniku církve československé z roku 1918*. Praha: nákl. vl., 1921. 80 s.

FARSKÝ, Karel. *Stvoření: výklad k biblickému stvoření světa v duchu církve československé*. Praha: vl. nákladem, 1920.

FARSKÝ, Karel. *Z pode jha. Vznik církve československé*. Praha: Klub reformního duchovenstva, 1920. 58 s.

FRÝDL, David. Zrod Církve československé (husitské), in: *90 let Církve československé husitské*, CČSH, Praha 2010. 408 s. ISBN 978-80-7000-047-2.

FOUSEK, František. *Dokumenty o počátcích církve československé a o sporech o kostely*. ÚAM CČSH, Praha, sign. K 40/2054.

HORSKÝ, Rudolf. *Úvod do katechetiky. Díl 1*. Praha: ÚR CČSH, 1955. 177 s.

HOUBA, Václav. *Časová vzpomínka*. In: Český zápas 1928, roč. 11, č. 33. ISSN 0323-1321.

- HRDLIČKA, Jaroslav. *Církev československá husitská a její orientace na pravoslaví*. In: FARRUGIA, Edward G.. Encyklopedický slovník křesťanského východu. Olomouc: Refugium, 2010. 1039 s. Prameny spirituality; 15. ISBN 978-80-7412-019-0.
- HRDLIČKA, Jaroslav. Dr. Karel Farský a jeho teologie českých dějin. *Historica Olomucensia*. 2016, 2016 (50), s. 179-192. ISSN 1803-9561.
- HRDLIČKA, Jaroslav. *Patriarcha Dr. Miroslav Novák: život mezi svastikou a rudou hvězdou*. Brno: L. Marek, 2010. 296 s. ISBN 978-80-87127-28-5.
- HRDLIČKA, Jaroslav. ThDr. Karel Farský a Československá národní demokracie. *Theologická revue*. Praha: HTF UK, roč. 86, 2015, č. 1. ISSN 1211-7617.
- HRDLIČKA, Jaroslav. *Život a dílo prof. Františka Kováře: příběh patriarchy a učence*. Brno: L. Marek, 2007. 528 s. ISBN 978-80-87127-05-6.
- KADEŘÁVEK, Václav – TRTÍK, Zdeněk. *Život a víra ThDr. Karla Farského*. Praha, 1982. 199 s.
- KAŇÁK, Miloslav a KAŇÁKOVÁ-FIŠEROVÁ Alena. *Zářící odkazy*. Praha: Blahoslav, 1962. 88 s.
- KAŇÁK, Miloslav. *Církev československá v historickém vývoji a přehledu*. Praha: Blahoslav, 1946. 15 s.
- KAŇÁK, Miloslav. *Dr. Karel Farský: o životě a díle prvního patriarchy církve československé*. Praha: Blahoslav, 1951. 123 s.
- KAŇÁK, Miloslav. Stručný nárys dějin Československé církve vzhledem k jejímu vzniku a půlstoletému vývoji. In: *Padesát let Československé církve*. Praha: ÚR CČSH, 1970. 188 s.
- KAŇÁK, Miloslav. *Z dějin reformního úsilí českého duchovenstva*. Praha: Blahoslav, 1951. 112 s.
- KUČERA, Zdeněk, Jiří KOŘALKA a Jan Blahoslav LÁŠEK, ed. *Živý odkaz modernismu: sborník příspěvků z mezinárodní konference, pořádané Husitskou teologickou fakultou Univerzity Karlovy v pražském Karolinu dne 29. listopadu 2002*. Brno: L. Marek, 2003. ISBN 80-862-6342-8.
- MAREK, Pavel. *České schisma: příspěvek k dějinám reformního hnutí katolického duchovenstva v letech 1917-1924*. Rosice u Brna: Gloria, 2000. 333 s. ISBN 80-86200-36-1.
- MAREK, Pavel. *K problematice tzv. boje o kostely na počátku první Československé*

- republiky*. In: Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, 2008. ISSN 0139-6080.
- Otázka kostelů a jiné časové otázky církevně politické: stav církve československé na Moravě a ve Slezsku dne 1. května 1922*. V Olomouci: Diecéšní rada církve československé, [1922 nebo 1923]. 280 s.
- PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu*. Československá politika v letech převratových. 1, Praha 1934.
- PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu*. Československá politika v letech převratových. 2-1 rok 1919, Praha 1934.
- PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu*. Československá politika v letech převratových. 3 rok 1920, Praha 1936.
- PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu*. Československá politika v letech převratových. 4 rok 1921, Praha 1936.
- PODLAHA, Antonín. *Posvátná místa království českého: dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v Království českém*, II.díl. Praha: Nákladem dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1908. 373 s.
- SALAJKA, Milan, ed. *Husitské bohosloví: [ročenka 1995]: zpráva o fakultních činnostech*. Praha: HTF UK, 1995.
- SALAJKA, Milan. *Proces ustavování a duchovní správy náboženských obcí Církve československé husitské 1920 až 2000*. Praha: ÚR CČSH, 2003. Blahoslav. ISBN 80-700-0612-9.
- SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl šestý, Podbrdsko*. Praha: Argo, 1995. 279 s. ISBN 80-85794-66-7.
- Schematismus československé církve. Ročník první*. Praha: ÚR CČSH, 1933. 623 s.
- SPISAR, Alois. *Ideový vývoj církve československé: (nástin)*. Praha: ÚR CČSH, 1936. Blahoslav. 438 s. sv. 12.
- SPISAR, Alois. *Ideové směrnice církve čsl. a br. biskup Gorazd*. Zvláštní otisk z periodika Český zápas 1923, roč. 6. Praha, 1924. 60 s.
- SRB, Vladimír. *Statistická příručka církve československé 1949*. Praha: ÚR CČSH, 1949. Blahoslav. 85 s.
- TRMAL, Jan Vratislav. *Rod Trmalů z Toušic: Tmaňská větev*. Tmaň, 2008, s. 10.
- UK HTF a SALAJKA, Milan, ed. *Husitské bohosloví: [ročenka 1995]: zpráva o fakultních*

činnostech. Praha: HTF UK, 1995. 72 s.

URBAN, Rudolf. Die Tschechoslowakische hussitische Kirche. Marburg an der Lahn 1973.

VEVERKOVÁ, Kamila. *Osvícenství a modernismus*. In: 90 let Církve československé husitské. CČSH Praha, 2010. Blahoslav. 408 s. ISBN 978-80-7000-047-2.

Základy víry Českoslavenké církve. Praha: ÚR CČSH, 1958.

ZÁVOROVÁ, Marcela, *Historie Tmaně*. Didaktické zpracování regionální historie ve výuce na 1. stupni ZŠ. Diplomová práce. Diplomová práce, Katedra historie, PF ZU v Plzni, 2010, s. 62.

ZDRŮBEK, Zdeněk. *Z kronik Podbrdská*. Praha: Naše vojsko, 1984. 302 s.

ZELINKA, František Václav. *Okres Berounský: nástin místo- a dějepisný*. Praha: F. V. Zelinka, 1888. 67 s.

Zpěvník CČSH. Praha: CČSH, Blahoslav, 8. vyd. 2015. 704 s. ISBN 978-80-7000-108-0.

Zpráva o I. Řádném sněmu Církve československé husitské, konaném ve dnech 29. a 30. srpna 1924.

ŽÁČEK, Pavel. *Iluze a realita: Poslední pokus o reformu Státní bezpečnosti 1987-1989* In: *Securitas Imperii*, Praha 1996, s. 7.

Život křesťanů husitského vyznání v Pražské diecézi Církve československé husitské. Praha, 2013. ISBN 978-80-7000-04.

90 let Církve československé husitské: sborník. Praha: Církev československá husitská ve spolupráci s Náboženskou obcí CČSH v Praze 1, 2010, 408 s. ISBN 978-80-7000-047-2.

Encyklopedie:

PETRÁČKOVÁ, Věra; KRAUS, Jiří a kolektiv autorů. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 1998. 834 s. ISBN: 80-200-0982-5.

Internetové zdroje:

<http://www.obectman.cz/index.php?nid=449&lid=cs&oid=1577> [online] [vid. 1. 6. 2017]

dostupné z <http://www.obectman.cz/index.php?nid=449&lid=cs&oid=1577> .

<http://www.zlonice.cz/mestys-zlonice/pridruzene-casti/item/15-tm>

<http://www.zlonice.cz/%C3%A1%C5%88.html>, [online] [vid. 5. 4. 2017] dostupné z <http://www.zlonice.cz/>

<https://mapy.cz/zakladni?x=14.0449184&y=49.9115379&z=13> [online] [vid. 1. 6. 2017]

dostupné z <https://mapy.cz/zakladni?x=15.6252330&y=49.8022514&z=8>

http://www.krsko.cz/kostel_v_luzne_-_sbornik.pdf [online] [vid. 1. 6. 2017] dostupné z

<https://www.google.cz/search?q=krsko+kostel+v+lu%C5%BE>

[https://www.google.cz/search?q=krsko+kostel+v+lu%C5%BE](https://www.google.cz/search?q=krsko+kostel+v+lu%C5%BE&rlz=1C1AKJH_enCZ677CZ679&oq=krsko+kostel+v+lu%C5%BE)

[https://www.google.cz/search?q=krsko+kostel+v+lu%C5%BE](https://www.google.cz/search?q=krsko+kostel+v+lu%C5%BE&aqs=chrome..69i57j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8)

Summary

In this dissertation rediscovers the great impact of patriotic sentiment in the period after the World war I (and after World war II) which, along with charismatic personae of Antonin Koula and the first patriarch Karel Farský, had fundamental significance for the foundation of the great Religious community of Czechoslovak Hussite Church in Tman.

Thanks to the vicar Antonín Koula the Church has expanded to surrounding towns and villages. This is apparent from the annals from which I have drawn most information. Analyzing these sources (Tman annals, Catholic annals, Czechoslovak Hussite Church annals), along with academic literature one may form an objective idea of the times studied.

Partial overcoming of conflicts between Catholic and Czechoslovak Church, by means of state interference, led to the incentive to build new buildings of new architecture type typical for Czechoslovak Hussite Church.

Work on this dissertation has given me many incentives for the future renovation of this community. The next output should be a deeper analysis of history and making this information more accessible to people whose ancestors built the local community. At the moment nonreligious aspects are more acceptable and interesting.

Next task is to engage the public, especially children, in the church activities (concerts, exhibitions, children's performances, theatre, renovations and decoration of the church) which may create a spiritual surplus.